

บทที่ 4

ผลงานการวิจัย

ความนำ

การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่นิยมมากที่สุดในยุคโลกาภิวัตน์ สำหรับประเทศไทยมีการพัฒนามากกว่า 60 ปี ปัญหาสำคัญของการพัฒนาและส่งผลผลกระทบต่ออย่างรุนแรงนั่นคือประเด็นเรื่อง การกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ลงคะแนนด้วยวิธีการต่าง ๆ นานาประการ จนทำให้เกิดเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่มีขึ้นในการปกครองประชาธิปไตย

จากสภาพการณ์และข้อเท็จจริงทางการเมืองในช่วงที่ผ่านมา รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยมีปรากฏการณ์ที่ไม่พึงปรารถนาบางประการ อันเป็นภัยอันตรายต่อประเทศชาติเกิดขึ้นโดยมีสาเหตุที่สำคัญมาจาก "การซื้อสิทธิ-ขายเสียงในการเลือกตั้ง" ซึ่งมักปรากฏอยู่ทั่วไปในการเลือกตั้งทุกระดับ ทั้งการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) การเลือกตั้งสภาเทศบาล (สท.) และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนถึงการเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน(คณะกรรมการรณรงค์ต่อต้านการซื้อสิทธิ-ขายเสียง, 2538 : 1)

ในปัจจุบันเราพบว่าได้มีการซื้อสิทธิ-ขายเสียงในการเลือกตั้งทุกระดับมากขึ้นในขณะที่กระแสนิยมของการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทยโดยการเรียกร้องให้มีการกระจายอำนาจไปสู่ส่วนท้องถิ่นมีขึ้นจึงอาจไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาที่ถูกต้องเพราะประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือผู้ลงคะแนนยังคงเป็นผู้ทำให้เกิดภาพลักษณ์ของการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งเสียเอง

การเลือกตั้งเป็นการแสดงถึงอำนาจการปกครองมาจากประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจการปกครองประเทศ ซึ่งตรงกับหลักการของระบอบประชาธิปไตยที่เรียกว่า "อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน" ประชาชนจึงกลายเป็นจุดเริ่มต้นของอำนาจทั้งปวงที่แท้จริงหากประชาชนไม่มีความพึงพอใจหรือไม่สบายใจในรัฐบาลก็สามารถเปลี่ยนแปลงรัฐบาลได้และเรียกเอาอำนาจอธิปไตยคืนได้ปรากฏการณ์ทางการเมืองในช่วงการเลือกตั้งที่เด่นชัดของสังคมไทยคือมีการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งกระจายไปทั่วทุกภูมิภาคประเทศไทย ถึงแม้ว่าการพัฒนาประเทศมีนโยบายทำให้ประชาชนในส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากกว่าในอดีตก็มิอาจทำให้ปัญหาการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งลดน้อยลงไปได้

เราอาจกล่าวได้ว่า ความล้มเหลวของระบบการศึกษาไทยทำให้ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ทางการเมืองการปกครองประชาธิปไตยของประเทศไทย อย่างไรก็ตามสังคมไทยเริ่มมี

การตื่นตัวทางการเมือง สูงขึ้นมากกว่าในอดีตประชาชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมการปกครองโดยตรงก็ด้วยผ่านกระบวนการเลือกตั้งนี้เอง

จากการศึกษาในบทที่ 3 ที่ผ่านมา ประชาชนกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่ม มีความรู้ความเข้าใจ ในกิจกรรมการเลือกตั้งในระดับที่สูงขึ้นกล่าวคือ ผลการสำรวจพฤติกรรมการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 พบว่า ประชาชนส่วนเกินกว่าร้อยละ 90 ของจังหวัดที่ทำการศึกษารายวัน เลือกตั้งและสถานที่เลือกตั้งอย่างชัดเจน (วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, 2538 : 139)

ดังนั้น ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่สูงมากขึ้น ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลที่ทำให้ประชาชนเรียนรู้การเมืองเร็วขึ้น คือ ระบบสื่อสารมวลชนที่ได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ฉับไว ชัดเจนและครอบคลุมได้ทั่วประเทศอาจกล่าวได้ว่าการสื่อสาร (communication) เป็นปัจจัยที่ทำให้ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองจากแบบดั้งเดิมไปเป็นแบบไพร์ฟ้ามากขึ้น และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร์ฟ้าไปเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมมากขึ้นด้วย

การศึกษาเชิงปริมาณการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538

1. กลุ่มตัวอย่างภาคตะวันออกเฉียง (จังหวัดชลบุรี)

ในจังหวัดชลบุรี พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 29.3 และประกอบอาชีพลูกจ้างเอกชน บริษัทเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 21.6 พฤติกรรมการเลือกตั้งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.0001 มีดังนี้

ตารางที่ 5 ความคิดเห็นของประชาชนต่อพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้ง
จำแนกตามระดับการศึกษา (ชลบุรี)

พฤติกรรม การแจกเงิน	ระดับการศึกษา						รวม	X ² sig .0000
	ต่ำกว่า ประถม ศึกษา	ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา	อนุปริญญา	ปริญญาตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี		
1. พฤติกรรมการแจกเงิน								57.422
มี	4.8	24.7	23.9	24.4	20.0	2.0	39.1(796)	
ไม่มี	6.8	34.7	28.3	14.6	14.8	0.9	31.3(637)	
ไม่รู้	3.6	24.2	28.1	22.8	17.9	3.3	29.7(604)	
รวม	5.1 (103)	27.7 (564)	26.5 (540)	20.9 (425)	17.7 (361)	2.2 (44)	100.0 (2037)	
2. พฤติกรรมการสัญญาว่าจะให้ผลประโยชน์								57.382
มี	3.2	21.7	25.3	25.1	22.1	2.6	39.1(796)	
ไม่มี	7.2	36.8	26.7	15.2	12.4	1.7	31.3(637)	
ไม่รู้	17.9	3.3	4.6	23.8	27.6	22.7	29.7(604)	
รวม	5.1 (103)	27.7 (564)	26.5 (540)	20.9 (425)	17.7 (361)	2.2 (44)	100.0 (2037)	
3. พฤติกรรมการใช้อิทธิพลข่มขู่								92.836
มี	7.5	21.1	21.7	19.3	25.5	5.0	7.9(161)	
ไม่มี	5.3	34.6	27.4	16.5	14.7	1.6	53.6(1091)	
ไม่รู้	4.2	19.5	26.2	27.3	20.4	2.4	38.5(785)	
รวม	5.1 (103)	27.7 (564)	26.5 (540)	20.9 (425)	17.7 (361)	2.2 (44)	100.0 (2037)	
4. พฤติกรรมการจัดเลี้ยง								94.103
มี	3.9	20.2	26.1	22.2	23.9	3.7	20.1(410)	
ไม่มี	6.6	35.4	27.2	16.7	12.9	1.3	46.1(939)	
ไม่รู้	3.6	21.7	25.9	25.7	20.6	2.5	33.8(688)	
รวม	5.1 (103)	27.7 (564)	26.5 (540)	20.9 (425)	17.7 (361)	2.2 (44)	100.0 (2037)	

ตารางที่ 5 ความคิดเห็นของประชาชนต่อพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้ง
จำแนกตามระดับการศึกษา (ต่อ)

พฤติกรรม การแจกเงิน	ระดับการศึกษา						รวม	X ² sig .0000
	ต่ำกว่า ประถม ศึกษา	ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา	อนุปริญญา	ปริญญาตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี		
5. พฤติกรรมการปราศรัย								61.721
มี	4.0	24.3	27.8	22.3	19.2	2.4	62.4(1271)	
ไม่มี	7.4	38.9	25.3	14.8	12.7	0.9	22.5(458)	
ไม่รู้	5.8	25.0	23.1	23.7	19.2	3.2	15.1(308)	
รวม	5.1 (103)	27.7 (564)	26.5 (540)	20.9 (425)	17.7 (361)	2.2 (44)	100.0 (2037)	
6. พฤติกรรมการเลือกผู้ซื้อเสียง								50.668
เลือก	13.7	32.6	22.9	17.1	9.7	4.0	8.6(175)	
ไม่เลือก	4.0	27.3	26.2	22.6	18.4	1.6	64.3(1310)	
อาจเลือก ถ้าชอบพอ	4.9	27.2	28.4	17.9	18.7	2.9	27.1(552)	
รวม	5.1 (103)	27.7 (564)	26.5 (540)	20.9 (425)	17.7 (361)	2.2 (44)	100.0 (2037)	

จากตารางการศึกษาพฤติกรรมกรรมการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งจำแนกการศึกษา จะพบว่า ระดับการศึกษาของประชาชนจังหวัดชลบุรี ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา มีความคิดเห็นที่ไม่มีพฤติกรรมกรรมการแจกเงินในพื้นที่เลือกตั้ง ในขณะที่กลุ่มประชาชนที่มีการศึกษาสูงขึ้น ไม่แน่ใจกับพฤติกรรมกรรมการแจกเงินมากขึ้น

กลุ่มประชาชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 39.1 เห็นว่ามีพฤติกรรมกรรมการแจกเงินเกิดขึ้นอย่างแน่นอน แต่อย่างไร กลุ่มประชาชนบางกลุ่มเห็นว่า ไม่มีพฤติกรรมกรรมการแจกเงินร้อยละ 31.3 และไม่ทราบว่าการแจกเงินร้อยละ 29.7

กลุ่มประชาชนในระดับการศึกษามัธยมศึกษา มีความเห็นว่า มีการแจกเงินในพื้นที่จังหวัดชลบุรีมากที่สุด อาจกล่าวได้ว่า กลุ่มประชาชนที่มีการศึกษาระดับสูงขึ้น มีความแน่ใจว่ามีพฤติกรรมกรรมการแจกเงินในพื้นที่จังหวัดชลบุรีเกิดขึ้นจริง

ระดับการศึกษากับความคิดเห็นต่อพฤติกรรมกรรมการสัญญาว่าจะให้ผลประโยชน์มีความสัมพันธ์กันโดยที่กลุ่มประชาชนที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา มีความเห็นว่า "ไม่มีการสัญญา

ว่าจะให้ผลประโยชน์" ร้อยละ 36.8 แต่กลุ่มประชาชนที่มีการศึกษาสูงกว่านี้เห็นว่า มีการให้สัญญาเรื่องผลประโยชน์ โดยเฉพาะกลุ่มระดับการศึกษามัธยมศึกษา ร้อยละ 2.3 โดยสรุปประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดชลบุรีให้ความเห็นว่า "มีพฤติกรรมการสัญญาว่าจะให้ผลประโยชน์" เกิดขึ้นอย่างแน่นอน ร้อยละ 39.1

ประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดชลบุรีเห็นว่า "ไม่มีพฤติกรรมการใช้อิทธิพลข่มขู่อย่างแน่นอน ร้อยละ 53.6 นอกนั้นส่วนใหญ่จะไม่ทราบว่ามีการใช้พฤติกรรมการใช้อิทธิพลข่มขู่ ร้อยละ 38.5 โดยกลุ่มประชาชนระดับการศึกษาประถมศึกษาเห็นว่าไม่มีพฤติกรรมนี้มากกว่ากลุ่มการศึกษาอื่น ๆ ในขณะที่กลุ่มการศึกษาระดับอนุปริญาไม่ทราบถึงพฤติกรรมการใช้อิทธิพลข่มขู่ ร้อยละ 27.3 มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

แต่ในขณะที่กลุ่มประชาชนระดับการศึกษาปริญาตรีเห็นว่า มีการใช้อิทธิพลข่มขู่ ร้อยละ 25.5 มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

พฤติกรรมการจัดเลี้ยงกับการศึกษา พบว่าประชาชนทุกระดับการศึกษาในจังหวัดชลบุรีส่วนใหญ่ร้อยละ 46.1 มีความเห็นว่า ไม่มีการจัดเลี้ยง โดยเฉพาะกลุ่มการศึกษาระดับประถมศึกษา นอกจากนี้ประชาชนบางกลุ่ม ร้อยละ 33.8 ไม่ทราบถึงพฤติกรรมการจัดเลี้ยง

กลุ่มประชาชนระดับการศึกษาปริญาตรี ร้อยละ 23.9 เห็นว่า มีการจัดเลี้ยงเกิดขึ้นในพื้นที่ชลบุรี ในขณะที่กลุ่มประชาชนระดับการศึกษาประถมศึกษา ร้อยละ 35.4 เห็นว่า ไม่มีการจัดเลี้ยงเกิดขึ้น

อาจกล่าวได้ว่า ประชาชนกลุ่มที่มีการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษา เชื่อว่ามีการจัดเลี้ยงในพื้นที่ ชลบุรี

ในจังหวัดชลบุรีพบว่า ประชาชนทุกระดับการศึกษาเห็นว่า มีพฤติกรรมการปราศรัยของผู้สมัครในพื้นที่หาเสียงอย่างแน่นอน ร้อยละ 62.4 แต่พบว่า กลุ่มประชาชนระดับการศึกษาประถมศึกษาเห็นว่าไม่มีการปราศรัยของผู้สมัคร ในขณะที่ประชาชนกลุ่มการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเห็นว่ามีการปราศรัยของผู้สมัครในพื้นที่ชลบุรี

อาจกล่าวได้ว่า กลุ่มประชาชนระดับการศึกษาประถมศึกษา เป็นกลุ่มที่ไม่สนใจพฤติกรรมการหาเสียงของผู้สมัครมากกว่ากลุ่มประชาชนระดับการศึกษาอื่น ๆ

ประชาชนในทุกระดับการศึกษาของกลุ่มจังหวัดชลบุรีมีความเห็นต่อพฤติกรรมการเลือกตั้ง กล่าวคือ "จะไม่เลือกผู้ซื้อเสียง" อย่างแน่นอน ร้อยละ 64.3 แต่พบว่า ระดับการศึกษาประถมศึกษาของประชาชนยังมีพฤติกรรมการการเลือกผู้ซื้อคะแนนเสียงในอัตรา ร้อยละ 32.6 และอาจเลือกถ้าชอบพอ ร้อยละ 27.2 ซึ่งมีจำนวนมากกว่าประชาชนกลุ่มการศึกษาอื่น ๆ

2. กลุ่มตัวอย่างภาคกลาง (จังหวัดสิงห์บุรี)

จากการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดสิงห์บุรี มีระดับการศึกษาประถมศึกษา จัดเป็นร้อยละ 56.8 และประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 40.4 ดังนั้น ลักษณะของพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้ง ที่ความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาและอาชีพอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.0001 มีดังนี้

ตารางที่ 6 ความคิดเห็นของประชาชนต่อพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้ง จำแนกตาม ระดับการศึกษา (สิงห์บุรี)

พฤติกรรม การเลือกตั้ง	ระดับการศึกษา						รวม	X ² sig .0000
	ต่ำกว่า ประถม ศึกษา	ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา	อนุ ปริญญา	ปริญญา ตรี	สูงกว่า ปริญญา ตรี		
1. การปราศรัยของผู้สมัคร								33.4161
มี	5.9	52.5	25.3	8.6	7.0	0.7	65.9(885)	
ไม่มี	8.8	64.0	20.1	4.0	3.0	-	24.4(328)	
ไม่รู้	5.4	63.8	14.6	8.5	6.9	0.8	9.7(130)	
รวม	6.6 (88)	56.4 (758)	23 (309)	7.4 (100)	6.0 (81)	0.5 (7)	100.0 (1343)	

ตารางที่ 7 ความคิดเห็นของประชาชนต่อพฤติกรรมกาเลือกตั้ง
จำแนกตามอาชีพ (สิงห์บุรี)

พฤติกรรม กาเลือกตั้ง	อาชีพ						รวม	X ² sig .0000
	เกษตรกร	รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	ลูกจ้าง	เจ้าของ กิจการ	กรรมกร	อื่น ๆ		
พฤติกรรมกาจัดเลี้ยง								38.318
มี	40.9	13.0	14.3	6.9	17.7	7.3	37.9(509)	
ไม่มี	36.2	7.3	16.5	3.6	27.5	6.8	30.6(411)	
ไม่รู้	35.9	16.1	17.3	4.3	17.0	9.5	31.5(423)	
รวม	38.2 (517)	12.2 (164)	15.9 (214)	5.1 (68)	20.5 (275)	7.5 (105)	100.0 (1343)	
การสัญญาว่าจะให้ผลประโยชน์								34.880
มี	44.4	8.5	14.7	5.9	17.8	8.8	26.4(354)	
ไม่มี	37.1	10.4	18.2	4.6	22.6	7.2	48.8(655)	
ไม่รู้	35.0	19.8	12.9	5.1	19.2	8.1	24.9(334)	
รวม	38.5 (517)	12.2 (164)	15.9 (214)	5.1 (68)	20.5 (275)	7.5 (105)	100.0 (1343)	
พฤติกรรมกาปราศรัยของผู้สมัคร								36.533
มี	34.9	13.0	18.2	4.4	20.2	8.9	65.9(885)	
ไม่มี	48.8	9.5	10.7	6.1	21.3	3.7	24.4(328)	
ไม่รู้	36.9	11.5	13.8	6.9	20.0	10.8	9.7(130)	
รวม	38.5 (517)	12.2 (164)	15.9 (214)	5.1 (68)	20.5 (275)	7.5 (105)	100.0 (1343)	
พฤติกรรมกาตัดสินใจเลือก								35.887
เลือก	50.6	6.9	12.6	2.3	17.2	10.3	6.5(87)	
ไม่เลือก	36.9	15.0	17.3	5.6	19.6	5.6	59.9(805)	
อาจเลือก ถ้าชอบพอ	39.0	8.2	14.2	4.7	22.6	11.3	33.6(451)	
รวม	38.5 (517)	12.2 (164)	15.9 (214)	5.1 (68)	20.5 (275)	7.5 (105)	100.0 (1343)	

จากตารางพบว่า ประชาชนในจังหวัดสิงห์บุรีทุกระดับการศึกษาเห็นว่า มีพฤติกรรมกาปราศรัยของผู้สมัครอย่างแน่นอนร้อยละ 65.9

และพบว่า ประชาชนในพื้นที่จังหวัดสิงห์บุรีทุกระดับอาชีพ มีพฤติกรรมการเลือกตั้งโดยที่จะเลือกพรรคมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.9 แต่พบว่า กลุ่มประชาชนอาชีพเกษตรกรรมเลือกพรรคมากที่สุด อย่างไรก็ตาม พบว่าประชาชนทุกอาชีพมีพฤติกรรมการเลือกตั้งที่เลือกตัวบุคคลคิดเป็นร้อยละ 30.6 อาชีพของประชาชนในจังหวัดสิงห์บุรีส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรคิดเป็นร้อยละ 40.4

นอกจากนี้ พบว่า ประชาชนในทุกอาชีพมีความเห็นต่อคุณสมบัติของผู้หญิงที่จะเป็น ส.ส. ได้ดีเท่ากับผู้ชาย คิดเป็นร้อยละ 47.7 แต่กลุ่มประชาชนอาชีพเกษตรกรมีความเห็นว่า ผู้หญิงจะเป็น ส.ส. ดีไม่เท่าผู้ชายคิดเป็นร้อยละ 45.4 และยังพบว่า มีประชาชนอีกบางส่วนไม่แน่ใจในคุณสมบัติดังกล่าวถึงร้อยละ 36.9

และพบว่า ประชาชนในกลุ่มทุกอาชีพส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการจะให้ผลประโยชน์ "ไม่มี" สูงถึงร้อยละ 48.8 แต่ในขณะที่กลุ่มเกษตรกรเห็นว่าการสัญญาว่าจะให้ผลประโยชน์คิดเป็นร้อยละ 44.4

นอกจากนี้พบว่า ประชาชนในทุกอาชีพส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการปราศรัยของผู้สมัคร ส.ส.ว่า มีการปราศรัยของผู้สมัคร สูงถึงร้อยละ 65.9 แสดงว่า วิธีการปราศรัยของผู้สมัครเป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมมากที่สุดของการหาเสียง และประชาชนทราบถึงกิจกรรมดังกล่าวได้อย่างชัดเจน

ดังนั้น พบว่าประชาชนในจังหวัดสิงห์บุรีทุกกลุ่มอาชีพ จะไม่เลือกผู้สมัครหรือหัวคะแนนที่ชื่อเสียงมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 59.9 และจะเลือกเพียงร้อยละ 6 แต่ในที่นี้อาจเลือกถ้าชอบคิดเป็นร้อยละ 33.6

3. กลุ่มตัวอย่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จังหวัดอุบลราชธานี)

จากการศึกษาพฤติกรรมการเลือกตั้งในจังหวัดอุบลราชธานีพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 71.0 และประกอบอาชีพเกษตรกรส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 70.7 พฤติกรรมการเลือกตั้งที่มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา และอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.0001 มีดังนี้

ตารางที่ 8 ความคิดเห็นของประชาชนต่อพฤติกรรมกาเลือกตั้ง จำแนกตามระดับการศึกษา (อุบลราชธานี)

พฤติกรรม กาเลือกตั้ง	ระดับการศึกษา						รวม	X ² sig.0000
	ต่ำกว่า ประถม ศึกษา	ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา	อนุ ปริญญา	ปริญญา ตรี	สูงกว่า ปริญญา ตรี		
พฤติกรรมกาให้สัญญาผลประโยชน์								53.140
มี	73.3	3.3	5.3	2.6	2.5	13.2	32.9(213)	
ไม่มี	75.8	8.5	4.4	4.1	5.0	2.2	43.1(318)	
ไม่รู้	63.5	4.8	11.1	4.8	9.5	6.3	8.5(63)	
รวม	74.7 (551)	5.6 (41)	5.1 (38)	3.7 (29)	4.7 (35)	6.2 (3)	100.0 (738)	

ตารางที่ 9 ความคิดเห็นของประชาชนต่อพฤติกรรมกาเลือกตั้ง
จำแนกตามอาชีพ (อุบลราชธานี)

พฤติกรรม กาเลือกตั้ง	อาชีพ						รวม	X ² sig.0000
	เกษตรกร	รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	ลูกจ้าง	เจ้าของ กิจการ	กรรมกร	อื่น ๆ		
พฤติกรรมกาจัดเลี้ยง								42.284
มี	69.6	7.8	5.9	2.9	3.9	9.8	13.8(102)	
ไม่มี	77.4	5.5	6.4	3.6	3.8	3.3	56.9(420)	
ไม่รู้	67.2	12.5	3.1	6.3	9.4	1.6	8.7(64)	
รวม	74.7 (551)	5.6 (44)	5.1 (38)	3.7 (27)	4.7 (35)	6.2 (46)	100.0 (738)	

ดังนั้น ในจังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มอาชีพเกษตรกรมีความคิดเห็นว่ามีพฤติกรรมกาจัดเลี้ยง แต่อย่างไรก็ตาม พบว่าในกลุ่มอาชีพเกษตรกรมีความเห็นว่ามีกาจัดเลี้ยงสูงถึงร้อยละ 69.6 จึงอาจกล่าวได้ว่า ในการเลือกตั้งครั้งนี้มีพฤติกรรมกาจัดเลี้ยงชัดเจน

4. กลุ่มตัวอย่างภาคเหนือ (จังหวัดพิษณุโลก)

จากการศึกษาพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดพิษณุโลกมีระดับการศึกษาประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 46.9 และประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 39.0 ดังนั้น

ลักษณะพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งที่มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาและอาชีพอย่างมีนัย-
สำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.0001 มีดังนี้

ตารางที่ 10 ความคิดเห็นของประชาชนต่อพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้ง จำแนก
ตามอาชีพ (พิษณุโลก)

พฤติกรรม การเลือกตั้ง	อาชีพ						รวม	X ² sig.0000
	เกษตรกร	รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	ลูกจ้าง	เจ้าของ กิจการ	กรรมกร	อื่น ๆ		
การปราศรัยหาเสียง								47.674
มี	39.7	12.3	14.2	6.0	10.7	17.1	57.1(483)	
ไม่มี	59.8	4.6	9.6	8.0	9.9	8.0	38.0(323)	
ไม่รู้	50.0	7.1	14.3	7.1	14.3	7.1	4.9(42)	
รวม	47.8 (407)	9.2 (78)	12.5 (106)	6.8 (58)	10.6 (90)	13.2 (112)	100.0 (851)	
การตัดสินใจเลือกเลือกพรรค								57.801
เลือกคน	41.7	14.6	12.1	8.9	4.0	18.6	29.1(247)	
เลือกทั้งสอง	53.8	4.9	13.3	4.4	14.7	8.8	47.9(407)	
อย่าง ผสมกัน	43.8	11.2	11.2	8.7	10.2	15.3	23.1(196)	
รวม	47.9 (407)	9.2 (78)	12.5 (106)	6.7 (57)	10.6 (90)	13.2 (112)	100.0 (850)	
พฤติกรรมกรรมการแจกเงิน								57.801
มี	36.2	13.5	16.1	9.2	10.3	14.7	40.9(348)	
ไม่มี	57.4	5.2	9.3	4.7	11.1	12.2	40.3(343)	
ไม่รู้	52.5	8.1	11.3	6.3	10.0	11.9	18.8(160)	
รวม	47.8 (407)	9.2 (78)	12.5 (106)	6.8 (58)	10.6 (90)	13.2 (112)	100.0 (851)	

จากตารางพบว่า ระดับการศึกษาประชาชนในจังหวัดพิษณุโลกที่มีระดับการศึกษา
ประถมศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มที่มากที่สุดไม่มีความรู้ความเข้าใจว่ามีการปราศรัยหาเสียงของผู้สมัคร
ระดับการศึกษาระดับในภาพรวมทราบว่าการปราศรัย ร้อยละ 57.9 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าวิธี
การปราศรัยสามารถทำให้ประชาชนเข้าใจในตัวของผู้สมัครได้

และพบว่า กลุ่มอาชีพทุกอาชีพโดยส่วนใหญ่จะนิยมเลือกบุคคลเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 47.9 แสดงว่า ประชาชนในจังหวัดพิษณุโลกส่วนใหญ่นิยมเลือกบุคคลมากกว่าพรรค หรือทั้งสองอย่างผสมกัน

นอกจากนี้ พบว่าประชาชนในจังหวัดพิษณุโลกในทุกกลุ่มอาชีพส่วนใหญ่เห็นว่ามีการซื้อขายเสียงคิดเป็นร้อยละ 40.9 และในขณะเดียวกัน มีความเห็นว่าไม่มีคิดเป็นร้อยละ 40.3

ประชาชนจังหวัดพิษณุโลก ในทุกกลุ่มอาชีพส่วนใหญ่กับพฤติกรรมการปราศรัยของผู้สมัคร มีความเห็นว่า มีการปราศรัยของผู้สมัครอย่างชัดเจน คิดเป็นร้อยละ 57.1

5. กลุ่มตัวอย่างภาคใต้ (จังหวัดนราธิวาส)

จากการศึกษาพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดนราธิวาสมีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 47.4 และประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 42.8 ดังนั้น พฤติกรรมการเลือกตั้ง ที่มีความสัมพันธ์กับระดับการค้ำและอาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.0001 มีดังนี้

ตารางที่ 11 ความคิดเห็นของประชาชนต่อพฤติกรรมการเลือกตั้ง จำแนกตามระดับการศึกษา (นราธิวาส)

พฤติกรรม การเลือกตั้ง	ระดับการศึกษา						รวม	X ² sig. 0000
	ต่ำกว่า ประถม ศึกษา	ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา	อนุ ปริญญา	ปริญา ตรี	สูงกว่า ปริญา ตรี		
การตัดสินใจเลือกตั้ง								126.619
เลือกพรรค	8.9	44.5	26.4	10.0	9.7	0.5	63.1(1091)	
เลือกคน	26.5	48.9	18.6	2.7	2.7	0.5	21.4(370)	
เลือกผสม	12.7	58.4	20.2	4.5	3.7	0.4	15.5(267)	
รวม	13.3 (227)	47.6 (823)	238 (411)	7.6 (131)	7.3 (126)	0.5 (8)	100.0 (1728)	
3. พฤติกรรมการแจกเงิน								55.290
มี	8.9	41.1	31.6	10.2	6.6	1.6	17.6(304)	
ไม่มี	14.0	52.2	21.7	6.4	5.5	0.2	4.9(949)	
ไม่รู้	14.5	42.7	22.9	8.2	11.4	0.2	27.5(475)	
รวม	13.3 (229)	47.6 (823)	23.8 (411)	7.6 (131)	7.3 (126)	0.5 (8)	100.0 (1728)	

ตารางที่ 11 ความคิดเห็นของประชาชนต่อพฤติกรรมการเลือกตั้ง จำแนกตามระดับการศึกษา (นราธิวาส) (ต่อ)

พฤติกรรม การเลือกตั้ง	ระดับการศึกษา						รวม	X ² sig. 0000
	ต่ำกว่า ประถมศึกษา	ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา	อนุ ปริญญา	ปริญญา ตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี		
การสัญญาว่าจะให้ผลประโยชน์								55.493
มี	9.5	40.9	30.6	10.3	7.7	1.1	21.9 (379)	
ไม่มี	13.2	53.1	21.3	6.4	5.5	0.6	53.3 (921)	
ไม่รู้	16.6	41.6	23.1	7.7	10.7	0.2	24.8 (420)	
รวม	13.3 (229)	47.6 (823)	23.8 (411)	7.6 (131)	7.3 (126)	0.5 (8)	100.0 (1728)	
พฤติกรรมการจัดเลี้ยง								47.999
มี	8.0	44.7	27.2	10.5	8.5	1.0	22.5 (389)	
ไม่มี	14.0	52.0	22.3	5.9	5.7	0.3	56.3 (973)	
ไม่รู้	16.9	39.1	24.0	9.0	10.4	0.2	21.2 (366)	
รวม	13.3 (229)	47.6 (823)	23.8 (411)	7.6 (131)	7.3 (126)	0.5 (8)	100.0 (1728)	
พฤติกรรมการใช้สิทธิลงข่มขู่								52.170
มี	7.8	37.3	29.4	13.7	5.8	2.9	5.9 (102)	
ไม่มี	13.1	51.3	23.2	6.5	5.7	0.3	68.1(1182)	
ไม่รู้	14.9	40.3	24.1	9.0	11.3	0.5	25.7 (444)	
รวม	13.3 (229)	47.6 (823)	23.8 (411)	7.6 (131)	7.3 (126)	0.5 (8)	100.0 (1728)	
พฤติกรรมการปราศรัย								36.944
มี	10.0	47.2	26.5	7.8	7.9	0.5	5.9 (1021)	
ไม่มี	15.9	48.8	20.5	7.3	7.1	0.4	28.5 (492)	
ไม่รู้	22.8	47.0	18.1	7.0	4.7	0.5	12.4 (215)	
รวม	13.3 (229)	47.6 (283)	23.8 (411)	7.6 (131)	7.3 (16)	0.5 (8)	100.0 (1728)	

ตารางที่ 11 ความคิดเห็นของประชาชนต่อพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้ง จำแนกตาม
ระดับการศึกษา (นราธิวาส) (ต่อ)

พฤติกรรม การเลือกตั้ง	ระดับการศึกษา						รวม	X ² sig. 0000
	ต่ำกว่า ประถม ศึกษา	ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา	อนุ ปริญญา	ปริญญา ตรี	สูงกว่า ปริญญา ตรี		
พฤติกรรมกรรมการเลือกผู้สมัครหรือหัวหน้าคณะที่ชื่อเสียง								46.793
มี	25.2	42.0	22.7	5.0	4.2	0.8	6.91 (119)	
ไม่มี	10.5	46.5	24.1	9.0	9.3	0.5	60.2 (1040)	
ไม่รู้	15.8	50.8	23.4	5.4	4.2	0.4	32.9 (569)	
รวม	13.3 (229)	47.6 (823)	23.8 (411)	7.6 (131)	7.3 (126)	0.5 (8)	100.0 (1728)	

จากตารางพบว่า ประชาชนจังหวัดนราธิวาสในทุกระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีความ
คิดเห็นต่อการตัดสินใจเลือกพรรคอย่างชัดเจน คิดเป็นร้อยละ 63.1

และพบว่า ประชาชนของจังหวัดนราธิวาสในทุกระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็น
ผลงานของส.ส.ในช่วง2ปีที่ผ่านมาอยู่ในระดับที่"น่าพอใจ"อย่างชัดเจนคิดเป็นร้อยละ 56.5

ประชาชนในจังหวัดนราธิวาสในทุกระดับการศึกษาส่วนใหญ่ มีความคิดเห็น
ว่าผู้สมัคร ส.ส.ไม่มีพฤติกรรมการแจกเงินอย่างชัดเจน คิดเป็นร้อยละ 54.9

ประชาชนในจังหวัดนราธิวาสในทุกระดับการศึกษาส่วนใหญ่ มีความคิดเห็น
ต่อพฤติกรรมกรรมการให้สัญญาและผลประโยชน์ของผู้สมัคร ส.ส. ครึ่งนี้ว่า "ไม่มี" อย่างชัดเจน คิดเป็น
ร้อยละ 53.3

ประชาชนในจังหวัดนราธิวาสในทุกระดับการศึกษาส่วนใหญ่ มีความคิดเห็น
ต่อพฤติกรรมการจัดเลี้ยงของผู้สมัคร ส.ส. ครึ่งนี้ว่า "ไม่มี" อย่างชัดเจน คิดเป็นร้อยละ 56.30

ประชาชนของจังหวัดนราธิวาสในทุกระดับการศึกษาส่วนใหญ่ มีความคิดเห็น
ต่อพฤติกรรมการใช้สิทธิพลข่มขู่ผู้สมัคร ส.ส. ครึ่งนี้ว่า "ไม่มี" อย่างชัดเจน คิดเป็นร้อยละ 68.4

ประชาชนของจังหวัดนราธิวาสในทุกระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็น
ว่าผู้สมัคร ส.ส. ในครั้งนี้ "มี" การปราศรัยหาเสียงอย่างชัดเจนคิดเป็นร้อยละ 59.1

ประชาชนของจังหวัดนครราชสีมา ทุกระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการเลือกผู้ซื้อเสียงครั้งนี้ว่า "จะไม่เลือกผู้สมัครซื้อเสียง" อย่างชัดเจน คิดเป็นส่วนใหญ่ 60.2

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้มุ่งประเด็นการศึกษาเรื่องการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ลงคะแนนภายใต้เงื่อนไข 2 ประการ คือ

1. เงื่อนไขประเด็นเรื่องระบบอุปถัมภ์ (patron-client system)
2. เงื่อนไขประเด็นเรื่องวัฒนธรรมทางการเมือง (political culture)

ดังนั้น การศึกษาการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ลงคะแนนภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวสามารถอธิบายขยายความได้ ดังนี้

การศึกษาประเด็นเรื่องระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย (patron - client system)

ระบบอุปถัมภ์มีมานานแล้วในประเทศไทย การเมืองการปกครองในประเทศไทยที่ผ่านมา มักจะถูกครอบงำด้วยระบบอุปถัมภ์เข้าไปเกี่ยวพันกันอย่างเหนียวแน่น หากเราพิจารณาที่มาของระบบอุปถัมภ์ เราสามารถดูได้จากสถาบันครอบครัวที่ยังรากฝังลึกมาเป็นเวลานาน และหากพิจารณาในท้องถิ่นต่าง ๆ จะพบว่า ผู้นำท้องถิ่นของประชาชนในพื้นที่มักมีการใช้ระบบอุปถัมภ์กันอย่างเห็นได้ชัด กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน กับประชาชนมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่เสริมสร้างความสัมพันธ์กันอุปการะ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งกันและกัน ที่เป็นลักษณะหนึ่งของพฤติกรรมทางสังคมไทย

การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่เราสามารถพบกับพฤติกรรมของคนไทยในเรื่องระบบอุปถัมภ์ได้ชัดเจน โดยเฉพาะประเด็นเรื่องการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นที่ทราบกันดี อิทธิพลของระบบอุปถัมภ์ได้หยั่งลึกลงไปในระดับรากหญ้ามากกว่าจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามระบบอุปถัมภ์ก็ไม่ได้หมายความว่า จะทำลายระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย

ลักษณะเฉพาะของระบบอุปถัมภ์เสมือนดาบ 2 คม ที่สามารถเป็นประโยชน์ต่อการเมืองการปกครอง ตลอดจนถึงการเลือกตั้งในการเมืองประชาธิปไตย อีกนัยหนึ่งก็เป็นการกระทำให้การพัฒนาประชาธิปไตยเติบโตได้ช้า ส่งเสริมให้เกิดการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ลงคะแนนได้เช่นกัน ดังนั้น ความจำเป็นที่เราต้องเข้าใจพื้นฐานของระบบอุปถัมภ์ให้ดีและสามารถแยกแยะออกได้ว่ามีความเหมาะสมเพียงใดกับการพัฒนาประชาธิปไตย

ในการศึกษาพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 ที่ผ่านมา ลักษณะของระบบอุปถัมภ์ของสังคมไทย ยังคงมีลักษณะที่โดดเด่นต่อการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอาจกล่าวได้ว่า ระบบอุปถัมภ์ของประชาชนเป็นตัวแปรสำคัญของการเลือกตั้งประเด็นหนึ่งที่มีอาจมองข้ามได้เป็นตัวแปรที่ชี้ถึงคุณภาพของประชาชนว่ามีอยู่ในระดับใด ตลอดจนมีความสอดคล้องกับอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่ทุกคนมุ่งหวังเพียงใด

ระบบอุปถัมภ์เป็นระบบที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการจำกัดกลุ่มคนว่าจะมีคุณสมบัติใด เชื้อชาติใด ศาสนาใด และมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบใด ระบบอุปถัมภ์เกิดขึ้นโดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่ถ่ายทอดจากชนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ระบบอุปถัมภ์มีความสำคัญต่อการดำรงชีพของมนุษย์ในสถานการณ์ปัจจุบันสังคมมีประชากรมากขึ้น มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจในระดับสูง ปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายในสังคม จากการศึกษาพบว่า ระบบอุปถัมภ์ก็สามารถช่วยแก้ปัญหาสังคมได้ในระดับหนึ่ง เช่น การช่วยเหลือเกื้อกูลบุคคลที่มีโอกาสต่อยกว่า ทำให้เกิดการกระจายตัวของเศรษฐกิจไปสู่ผู้ที่มีระดับต่ำ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม หากระบบอุปถัมภ์กลายเป็นกระบวนการที่ไม่ชอบธรรมทำให้เกิดแตกแยก หรือแบ่งแยก ก็อาจก่อให้เกิดสภาวะสงครามขึ้นมาได้ เช่น การช่วยเหลือเกื้อกูลกันเฉพาะแต่กลุ่มของตน ทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติเกิดขึ้น นำไปสู่ความไม่เสมอภาค เป็นต้น

สถานการณ์ปัจจุบัน เราอาจกล่าวได้ว่า ภาพลักษณ์ของสังคมไทยยังมีระบบอุปถัมภ์อยู่ค่อนข้างสูง อันเนื่องมาจากอิทธิพลของกระบวนการกล่อมเกลாத่างสังคมตั้งแต่อดีต เป็นต้นมา ระบบอุปถัมภ์กับกระบวนการเลือกตั้งจนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด จากการศึกษาพบว่า นักการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งมักจะใช้ระบบอุปถัมภ์เป็นพื้นฐานของการได้มาซึ่งตำแหน่งทางการเมือง เราอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่ยอมรับระบบอุปถัมภ์อย่างชัดเจนทั่วทุกพื้นที่ของประเทศไทย

ระบบอุปถัมภ์กับการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ลงคะแนน

จากการสัมภาษณ์ พระพิศาลธรรมพาทิ (พระพยอม กัลยาโณ) (สัมภาษณ์ 14 เมษายน 2537) ได้กล่าวว่า

"...การกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้ง มันมี (เนื่องจาก) การตอบแทน เป็นการให้อามิสตอบแทน เป็นอามิสสินจ้าง (แต่) คนไทยถือหลักการตอบแทนไม่ถูกทางก็เยอะ เช่น เขามาช่วยถนนหนทาง ช่วยวัดก็เยอะ ช่วยอะไรต่างๆ มากมาย ที่จริงไม่เกี่ยวกับการเมือง การเมืองต้องเข้าไปปรับปรุงแก้ไขการปกครองให้ตัวกฎหมายระเบียบการปกครองขึ้นมา..."

ประเด็นข้างต้นเป็นการกล่าวถึงลักษณะของพฤติกรรมของคนไทยที่เป็นวิถีชาวบ้านที่อิงระบบอุปถัมภ์ โดยนัยสำคัญที่น่าสนใจคือ กลุ่มประชาชนอุปถัมภ์มีอาจที่จะแยกแยะความถูกต้องของระบบอุปถัมภ์ได้ว่าสิ่งใดคือการกระทำที่ถูกต้อง และสิ่งใดคือการกระทำที่ผิด ประชาชนมักมองระบบอุปถัมภ์โดยไม่คำนึงถึงลักษณะดังกล่าว

การซื้อเสียงนับเป็นปรากฏการณ์การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่สำคัญของไทย ในสมัยปัจจุบัน นักสังเกตการณ์ทางการเมืองให้ข้อสังเกตว่า เดิมนั้น การซื้อเสียงไม่ปรากฏในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย (ชัยสิทธิ์ เฉลิมมีประเสริฐ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2536 : 79)

นอกจากนี้ พระพิศาลธรรมพาทิ (พระพยอม กัลยาโณ)* ยังกล่าวต่อไปว่า

"...การกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งเกิดขึ้นเพราะคนมีการศึกษาไม่เพียงพอ หรือคนที่ฉลาดที่ให้การศึกษาก่อนระดับต่ำมีไม่พอ เกิดช่องว่างมากไป ในขณะที่เดียวกันพวกเรารู้มากพูดเป็นวิชาการจนทำให้ไม่รู้เรื่องไปเลย สูงเกินไป เกินเหตุ เพียงแต่ทำให้คนที่รู้อยู่แล้วรู้เพิ่มเท่านั้น ไม่มีใครไปเชิญลูกให้มันรู้ได้โดยเฉพาะชาวบ้านระดับล่าง พูดไปไม่ใช่การแบ่งชนชั้นวรรณะ ชนชั้นคือสติปัญญา..."

จะเห็นได้ว่าระดับการศึกษาสังคมไทยมีอยู่ในระดับต่ำนอกจากนี้ การให้ความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในการเลือกตั้งยังคงเป็นปัญหาอยู่กลุ่มประชาชนในชนบทมักจะไม่มีความรู้ความเข้าใจดีต่อการปกครองประชาธิปไตยพระพิศาลธรรมพาทิ (พระพยอม กัลยาโณ) กล่าวถึงระบบอุปถัมภ์กับอิทธิพลพุทธศาสนาว่า

"...ความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง ที่คิดว่าการรับของมาแล้วต้องไปตอบแทนบุญคุณจะไม่ใช่เป็นบาป ชาวบ้านไม่รู้ว่าผลเสียของการตอบแทนแบบนี้เป็นอย่างไร คือ เขาเนรคุณคนแล้ว เขาไปเนรคุณชาติหรือไม่ คือเขาตอบแทนบุญคุณคน แต่เขาเนรคุณชาติ แต่เขาเนรคุณนักการเมืองสนองคุณชาติ เขาแยกไม่ออก ปัญหาตรงนี้มีนิดเดียว ถ้าเขาแยกปัญหานี้ออก การเนรคุณอันไหนโทษน้อยกว่ากัน อย่างสมมติว่า พระพยอมเนรคุณอาจารย์ แต่สนองคุณพระศาสนา อาตมาขอเลือกเอาเนรคุณอาจารย์ ทุกวันนี้ประชาชนแยกไม่ถูกประชาชนสนองคุณนักการเมือง แต่ไม่สนองคุณประเทศชาติ"

*พระพิศาลธรรมพาทิ หรือชาวบ้านรู้จักกันในนามของพระพยอม กัลยาโณ เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในการแสดงธรรมเทศนาและเป็นผู้รณรงค์ไม่ให้เกิดการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง.

ระบบอุปถัมภ์ดังที่กล่าวมาข้างต้นเสมือนดาบ 2 คมดังนั้น ประชาชนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในระบบอุปถัมภ์ที่ถูกต้อง และต้องเห็นความสำคัญของผลประโยชน์ของประเทศชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

จากสัมภาษณ์ในทัศนะของ นายชัยรัตน์ คำนวน* กล่าวว่า

"...ปัจจัยในการครองชีพมีแน่ ประชาชนชนบททั่วไปค่อนข้างจะมีลักษณะเป็นเรื่องปากท้อง ระบบอุปถัมภ์เป็นการให้ ไม่ใช่การยอมรับ แต่เป็นการให้ที่ต้องรับ ผมยังมองไม่ออกว่าแก้อย่างไร..."

จากการศึกษาพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีพื้นฐานของระบบอุปถัมภ์ มักมีความรู้ความเข้าใจว่าเรื่องการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระดับที่ต่ำ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 12 แสดงร้อยละความคิดเห็นเรื่องการซื้อเสียง-ขายเสียง แจกสิ่งของที่เกิดขึ้นในช่วงเลือกตั้ง

พื้นที่	ความคิดเห็นเรื่องการซื้อเสียง-ขายเสียง	
	เป็นเรื่องปกติ (ร้อยละ)	เป็นเรื่องผิดกฎหมาย (ร้อยละ)
1. จังหวัดชลบุรี	35.7	60.6
2. จังหวัดสิงห์บุรี	24.6	70.1
3. จังหวัดอุบลราชธานี	24.6	70.1
4. จังหวัดพิษณุโลก	28.5	65.4
5. จังหวัดนราธิวาส	23.5	72.2

จากตาราง พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ทุกภูมิภาคมีความคิดเห็นเรื่องการซื้อเสียง-ขายเสียงที่เกิดขึ้นในช่วงเลือกตั้งเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายมากกว่าร้อยละ 60 ดังนั้น ในประเด็นนี้แสดงว่าประชาชน สามารถแยกแยะออกว่าสิ่งใดถูก และสิ่งใดผิด อย่างไรก็ตาม ผลการปฏิบัติจริงหรือการลงคะแนนเสียงเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งอาจไม่เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้ง ประชาชนมีระบบอุปถัมภ์ซึ่งสามารถแยกแยะสิ่งที่กระทำถูกและผิดได้อย่างชัดเจน หากแต่พฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะขึ้นอยู่กับจิตสำนึกทางการเมือง และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงโทษ หรือมหัตภัย หากการเลือกตั้งไม่สอดคล้องกับหลักความถูกต้อง

*นายชัยรัตน์ คำนวน เป็นนักธุรกิจที่มีชื่อเสียง และปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองประธานโอลิมปิกแห่งประเทศไทย โดยสัมภาษณ์โดยบังเอิญ เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2539.

จากสัมภาษณ์ ศ.สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์* (สัมภาษณ์ 20 เมษายน 2539) กล่าวถึงระบบอุปถัมภ์ของสังคมไทยว่า

"...ระบบอุปถัมภ์ เป็นเรื่องของบุคคลนำ หลักการตาม หรือหลักการไม่เอาเลยดั่งนั้น ระบบอุปถัมภ์เราเริ่มตั้งแต่ ญาติ ท้องถิ่น ภาค ที่โยงยึดกัน ระบบอุปถัมภ์เกิดขึ้นเมื่อใด จะเกิดการสร้างหนี้บุญคุณขึ้นมา เพราะว่าผู้ที่ถูกอุปถัมภ์ จะมีจิตสำนึกที่จะต้องไม่เนรคุณ ดั่งนั้นบุคคลจะทำให้ผู้รับอุปถัมภ์คนนั้นรู้สึกผิดหวัง..."

สังคมทุกสังคมมีโครงสร้างในค่าของมันเอง และโครงสร้างเป็นค่าสำคัญในการกำหนดความสัมพันธ์ในส่วนต่าง ๆ ของสังคม จนถึงการกระทำของคนในสังคมเช่นเดียวกัน กลุ่มการเมืองท้องถิ่น ซึ่งมีโครงสร้างของมันเอง ซึ่งเป็นโครงสร้างแบบอุปถัมภ์ (patron-client structure) กล่าวคือ มีผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์ของสองฝ่ายนี้ อาจจะเป็นไปได้ตั้งแต่เชิงเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการช่วยเหลือต่าง ๆ จนถึงความคุ้มครอง และที่สำคัญคือ ความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นหลักและความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยลดความไม่มั่นคงในชีวิตในด้านต่าง ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับคนก็สามารถจะอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว เช่น การเป็นเพื่อน เป็นญาติ พี่น้อง พรรคพวกเดียวกัน นำมาซึ่งความช่วยเหลือเพื่อทำให้เกิดความก้าวหน้าและมั่นคงให้แก่ตนเองนอกจากนี้ ความสัมพันธ์ส่วนตัวเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพึ่งพาหรือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะเพื่อนที่ดี ญาติพี่น้องของตนได้ (กนก วงศ์ตระหง่าน, 2529 : 6-8)

ในทัศนะของ ศ.สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ กล่าวว่า

"...ระบบอุปถัมภ์ในแต่ละภาคย่อมแตกต่างกันตามวัฒนธรรมแต่ละภาคภาคใดมีระบบอุปถัมภ์ที่สูง เพราะเรารักพวกรักพ้อง วัฒนธรรมของเราเป็นอย่างนี้มาตลอด เดิมมีการผูก "เกลอ" เพื่อให้มีการสร้างเพื่อน การผูกญาติ ผูกดวง เพื่อสร้างเครือข่ายขึ้นมา การรักกัน ฉันทน์เพื่อน ทางภาคใต้มีสูง..."

*ศ.สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ เป็นนักวิชาการผู้มีชื่อเสียงเชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมไทย และเป็นผู้ก่อตั้งสถาบันทักษิณคดีศึกษาที่จังหวัดสงขลา.

ซึ่งในประเด็นข้างต้น ศ.สิทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ กล่าวเพิ่มเติมว่า

"...แน่นอนย่อมเอื้อต่อการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งด้วยเช่นกัน พรรคการเมืองก็ต้องอุปถัมภ์ เพื่อสร้างเครือข่าย ยกตัวอย่างคนที่มีหลักการดี เช่น นายชวน หลีกภัยในการเลือกตั้ง ไม่อาจจะเปรียบเทียบกับความรู้สึกกับคนบางคนที่ว่า บวชก็ถึง, แต่งงานก็ถึงนะแล้ว ถ้าถามว่า เตี้ยวนั้นนายชวนอยู่ได้อย่างไร ก็ต้องบอกว่าทั้ง 2 อย่าง คือ หลักการดี และอุปถัมภ์ดี...ผมคิดว่านายชวนไม่ได้ยืนอยู่บนหลักการอย่างเดียวแน่นอน..."

จากประเด็นข้างต้นจะเห็นได้ชัดเจนว่า แม้แต่ผู้นำประเทศที่มีหลักการดีก็ยอมที่จะใช้ระบบอุปถัมภ์ในการสร้างเครือข่ายของตน ระบบอุปถัมภ์เกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ

ในทัศนะของ ดร.โคทม อาริยา* (สัมภาษณ์ 21 เมษายน 2539) กล่าวถึงสังคมไทยว่า

"...ระบบอุปถัมภ์ สามารถเกณฑ์คนไปลงคะแนนเสียงได้ เพราะที่เขาไปลงคะแนนไม่ใช่เลือกใส่ในนโยบาย ไม่ใช่เลือกใส่ในผู้สมัคร แต่เพราะเกรงใจหัวคะแนน..."

จะเห็นได้อย่างชัดเจน เรื่องของ "ความเกรงใจ" เป็นลักษณะหนึ่งของบุคลิกภาพของคนไทย ผู้วิจัยเห็นว่า ความเกรงใจเป็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งในที่นี้คือ หัวคะแนนกับผู้ลงคะแนน ซึ่งความเกรงใจจะอยู่บนพื้นฐานของระบบอุปถัมภ์ อาจกล่าวได้ว่า ความเกรงใจหัวคะแนนมีผลมาจากระบบอุปถัมภ์นั่นเอง และนำไปสู่การกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งในรูปแบบต่าง ๆ ต่อไป

ความแตกต่างของเมืองกับชนบท ดร.โคทม อาริยา ให้ความคิดเห็นว่า

"...ระบบอุปถัมภ์ในเมืองจะมีน้อย เพราะการเลื่อนไหลของความเป็นพลเมืองในฐานะที่รู้สิทธิทางกฎหมาย เคารพสิทธิทางกฎหมายทั้งตนเองและผู้อื่นมีมากขึ้น มาสู่ระบบสาธารณะมากขึ้น..."

*ดร.โคทม อาริยา เป็นนักวิชาการคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้ทรงคุณวุฒิต่อการดำเนินการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งทุกรูปแบบและเป็นเลขานุการองค์การกลางการเลือกตั้ง จึงเป็นบุคคลหนึ่งที่มีบทบาทในการเลือกตั้งอย่างมาก.

ระหว่างเมืองกับชนบท จากการศึกษาพบว่า คนในเมืองจะมีลักษณะของการดำรงชีวิตของประชาชนที่แตกต่างจากชนบท เห็นได้อย่างชัดเจนในเรื่องของระบบอุปถัมภ์ กล่าวคือ คนในเมืองจะมีลักษณะที่แข่งขันกันสูง อันเนื่องจากสิ่งแวดล้อมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ที่มีความเจริญกว่าสังคมชนบท จึงทำให้บุคลิกภาพของคนในเมืองมีการพึ่งพาอาศัยหรือเกื้อกูลกันน้อย แม้แต่ในสถาบันครอบครัว พ่อ-แม่ ก็มักไม่ค่อยมีเวลาให้ลูกจึงเป็นลักษณะหนึ่งที่คนในเมืองมีระบบอุปถัมภ์น้อยกว่าคนในชนบท

นอกจากนี้ ดร.โคทม อาริยา ได้กล่าวว่า

"...ระบบอุปถัมภ์มันมีมานาน เพราะว่าลักษณะของสังคมไทยดั้งเดิมมีลักษณะเป็นแบบไพร่ ก็มีเมืองใหญ่ แล้วก็มีเมืองขึ้น เจ้านายอุปถัมภ์บ้าง และเจ้านายเองนี้ถ้าไม่มีไพร่ก็ไม่ผลไม่มีอำนาจ ระบบอุปถัมภ์นี้พึ่งพาซึ่งกันและกัน เจ้านายพึ่งพาไพร่ในทางเศรษฐกิจ ไพร่ก็หวังพึ่งอำนาจทางการเมืองของเจ้านายในแง่ของความปลอดภัย..."

จากปรากฏการณ์ในอดีตข้างต้น การวิจัยพบว่า ระบบอุปถัมภ์ มีอิทธิพลกับบุคคลตั้งแต่แรกเกิดหรือบางครั้งตั้งแต่ในครรภ์มารดา ในอดีตเราพบว่า จากประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา ระบบศักดินามีอิทธิพลสอดคล้องกับระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ยกย่องกษัตริย์เป็นเสมือนเทวราช มีอำนาจสิทธิขาดเป็นทั้งเจ้าแผ่นดินและเจ้าของชีวิตของประชาชน ระบบศักดินาจัดชนชั้นชั้นสังคมออกเป็น 2 ชั้นชั้น คือ ชั้นขุนนาง และชนชั้นสามัญชนชั้นขุนนางประกอบด้วยเชื้อพระวงศ์และขุนนาง ส่วนชนชั้นสามัญ ประกอบด้วย ไพร่ และ ทาส (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2537 : 271)

ภายใต้การปกครองที่กำหนดให้สามัญชนเป็นไพร่และทาสสื่อต่อกันมาอย่างยาวนานนับหลายร้อยปี ได้มีผลต่อการปลูกฝังความคิดความเชื่อในชนชั้นไพร่ยอมรับฐานะอันต่ำต้อยในสังคมของคน ประกอบกับการปลูกฝังอบรมบ่มเพาะทางศาสนาในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับกรรมเก่าแต่ชาติปางก่อน ชนชั้นไพร่จึงยอมรับโดยดุษฎี ว่าการที่พวกตนต้องเกิดมามีชีวิตลำบากในชาตินี้ เป็นผลมาจากกรรมเก่าแต่ชาติปางก่อน ชาตินี้จึงควรหมั่นกระทำความดี เชื่อฟังและรับใช้เจ้านายด้วยความเรียบร้อย และหมั่นทำบุญทำกุศลเพื่อชาติหน้าจะได้มีชีวิตที่ดีขึ้น (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2537 : 272-273)

ระบบอุปถัมภ์ของสังคมไทย ในทัศนะของ รศ.ดร.สมบัติ อังรังธัญวงศ์* (สัมภาษณ์ วันที่ 19 มีนาคม 2539) แสดงความคิดเห็นว่า

"...จริงแล้วระบบอุปถัมภ์มีทั้ง 2 ด้านคือ ด้านที่ดี กับด้านไม่ดี ถ้าพูดถึงระบบอุปถัมภ์ในเมืองไทยผมคิดว่า เป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ซึ่งลักษณะอย่างนี้เป็นลักษณะอุปถัมภ์มันไม่ดี คือ ถ้าผมเป็นนายคุณ ผมให้ประโยชน์คุณ คุณก็รับใช้ผม แต่ถ้าผมไม่ให้ประโยชน์คุณ คุณก็ไม่รับใช้ผมแล้ว... ซึ่งมันไม่ได้มาจากความจงรักภักดี ศรัทธา แตกต่างจากญี่ปุ่น ญี่ปุ่นระบบอุปถัมภ์แข็งแกร่งกว่าสังคมไทยเยอะ สมัยก่อนญี่ปุ่นหัวหน้าตาย ลูกน้องมานั่งเข้าแถว ฮาราคีรีตายตามไปเลย..."

รศ.ดร.สมบัติ อังรังธัญวงศ์ กล่าวเพิ่มเติมว่า เรื่องการกระทำผิดกฎหมาย การเลือกตั้ง กับ ระบบอุปถัมภ์สังคมไทยว่า

"...คุณจะพูดว่าระบบอุปถัมภ์อย่างนี้เป็นผลเสียไหม? ใครก็ได้มีเงินไปจากชาวบ้านที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจ เขาก็สามารถอาจได้รับการตอบแทนจากชาวบ้าน... ถามว่าใครเป็นหัวหน้าคณะนายใหญ่ในประเทศไทย จะพบว่า มี 3 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มกำนัน 2. ผู้ใหญ่บ้าน 3. ครู บุคคลเหล่านี้เป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐ กระทรวงมหาดไทยเป็นนายของพวกนี้ ปล่อยให้ไปขายเสียงได้อย่างไร..."

ในทัศนะของ รศ.ดร.สมบัติ อังรังธัญวงศ์ เชื่อว่า ระบบอุปถัมภ์ อยู่ในกลุ่มสังกัดกระทรวงมหาดไทยมากที่สุด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอิทธิพลต่อการทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งมากที่สุด

"...ลักษณะดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความล้มเหลวของระบบผู้ว่าราชการจังหวัดที่มาจาก การเลือกตั้ง ทำให้ปล่อยให้กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าขายสิทธิ ขายเสียง ทั้ง ๆ ที่จริงมีหน้าที่ปลูกฝังให้ชาวบ้านรู้จักประชาธิปไตยคืออะไร..."

จากการสัมภาษณ์ข้างต้น จะพบว่า ระบบอุปถัมภ์ได้เข้าไปมีบทบาทในหน่วยราชการที่สำคัญ และกล่าวได้ว่าหน่วยราชการไทยมีความเป็นระบบอุปถัมภ์สูงมากที่สุดที่มีผลต่อกระบวนการเมืองการปกครอง ทั้งทางตรงและทางอ้อม

*รศ.ดร.สมบัติ อังรังธัญวงศ์ เป็นอดีตเลขาธิการ สนนท. เป็นอดีตผู้อำนวยการศึกษานิเทศน์ ปัจจุบันเป็นนักวิชาการผู้สอนในสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

จากการสัมภาษณ์ รศ.ดร.จรี วิจิตรวาทการ* กล่าวถึงระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยว่า

"...ตราบไคโครงสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมยังไม่เปลี่ยน ที่ต้องไปพึ่งอาศัยผู้มีอิทธิพลบารมี ต้องอาศัยเขาโดยได้รับค่าตอบแทน โอกาสที่เขาจะต้องยอมทำตามในการกระทำผิดนั้น ยังคงมีอยู่สูง..."

สำหรับระบบอุปถัมภ์ที่เอื้อต่อการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้ง รศ.ดร.จรี วิจิตรวาทการ กล่าวว่

"...ระบบอุปถัมภ์ แน่นอนที่สุด เอื้อต่อการกระทำผิด เพราะว่ไปตามความผูกพันส่วนตัวของคน เป็นเรื่องการตอบแทนบุญคุณ ดังนั้น จึงสอดคล้องโดยตรงที่เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดการซื้อสิทธิขาย-เสียงในเวทีการเมือง...แต่ระบบอุปถัมภ์อาจไม่เอื้อต่อการกระทำผิดกฎหมายก็ได้ ถ้าผู้อุปถัมภ์ไม่ได้สนใจการเมือง..."

รศ.ดร.จรี วิจิตรวาทการ กล่าวเพิ่มเติมว่

"...ประชาชนอาจจะมองปัญหาดังกล่าวอีกแง่มุมหนึ่ง การใช้สิทธิใช้เสียง ให้ผู้อุปถัมภ์ดีใจ มีความสุข เขาอาจตอบแทน หรือว่ประชาชนพอใจที่จะได้เงินด้วย เหมือนต่างคนต่างได้ประโยชน์..."

ในประเด็นนี้จะเห็นได้ว่า ระบบอุปถัมภ์ เป็นความพอใจร่วมกันของทั้งสองฝ่ายที่จะแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ให้และกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ตนเองมีความสุข รู้สึกสบายใจ อาจกล่าวได้ว่การกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งในเชิงอุปถัมภ์ของสังคมไทย เป็นความพึงพอใจของประชาชน กับ ผู้อุปถัมภ์ ที่ร่วมกันให้บรรลุดุประสงค์ของตัวเอง กล่าวคือ ประชาชนได้เงินผู้อุปถัมภ์ได้อำนาจทางการเมือง

ในความคิดเห็นของ คุณอลงกรณ์ พลบุตร * (สัมภาษณ์ 21 กุมภาพันธ์ 2539) กล่าวถึงระบบอุปถัมภ์ ในสังคมไทยว่

*รศ.ดร.จรี วิจิตรวาทการ นักวิชาการจากคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญเรื่อง ระบบสังคมไทยและการเมืองไทย โดยเฉพาะเรื่องระบบอุปถัมภ์ของสังคมไทย.

*อลงกรณ์ พลบุตร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเพชรบุรี.

"...ระบบอุปถัมภ์ของสังคมไทยอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพา โดยเฉพาะในระบบครอบครัว พี่น้อง ซึ่งเป็นระบบเครือญาติ ทำให้เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่มีการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้ง... ในเรื่องของการตอบแทนบุญคุณ เมื่อมีการรับต้องมีการให้ การซื้อเสียง หรือการให้อามิสสินจ้างต่าง ๆ เพื่อที่จะตอบแทนด้วยคะแนนเสียง จึงมีอยู่สูง..."

ในแนวความคิดของ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์* (สัมภาษณ์ 9 มีนาคม 2539) กล่าวว่า

"...ระบบอุปถัมภ์ เอื้อต่อการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งมาก ใครเอาของไปให้ช่วยเหลือโดยผิดกฎหมายเลือกตั้ง ประชาชนยังมีความรู้สึกกว่าดี เพราะเขามาช่วยเหลือให้เงินให้ทอง ยิ่งดีกว่าไม่ได้... นักการเมืองใช้ระบบอุปถัมภ์เป็นเครื่องมือ โดยใช้ชาวชนบทเป็นฐานเพราะชาวชนบทส่วนใหญ่เป็นคนยากจนอยู่ เป็นชนชั้นล่างอยู่ นักเลือกตั้งทั้งหลายมักเอาเงินเอาทองไปให้บุคคลเหล่านี้..."

จากสัมภาษณ์ข้างต้นทำให้เราได้ข้อสรุป ประการหนึ่งที่ว่า ประชาชนในกลุ่มชนบทมักจะเป็นกลุ่มประชาชนยากจน และมักจะทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งโดยพื้นฐานของระบบอุปถัมภ์ คือการช่วยเหลือ ตอบแทน ด้วยการรับเงิน แล้วไปลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัคร หรือหัวคะแนน

ในทัศนะของ พล.ต.ต.เสรี เตมียเวส* (สัมภาษณ์ 19 เมษายน 2539) กล่าวถึงการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งว่า

"...กลุ่มคนในชนบทจะกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้ง ได้มากกว่ากลุ่มคนในเมือง ตัวแปรหลักที่สำคัญคือ ช่องว่างระหว่างรายได้ หรือเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังมีระดับความรู้การศึกษาต่าง ๆ กล่าวคือ ประชาชนไม่มีเงิน เงินก็ซื้อเขาได้ เศรษฐกิจไม่ดีทำให้การศึกษาไม่สมบูรณ์ เขาจึงขาดวิจารณญาณ ที่จะมาพิจารณาว่าใครดี ใครเลว..."

จะเห็นได้ว่าช่องว่างระหว่างรายได้ หรือระดับฐานะทางเศรษฐกิจของสังคม เป็นตัวแปรที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งของการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้ง จากการศึกษาพบว่ากลุ่มประชาชนในพื้นที่ชนบท จะมีระดับเศรษฐกิจต่ำกว่ากลุ่มประชาชนในเมือง ดังนั้นการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้ง ในประชาชนกลุ่มชนบทที่ยากจนจึงน่าจะมีสูงกว่าประชาชนกลุ่มอื่น ๆ

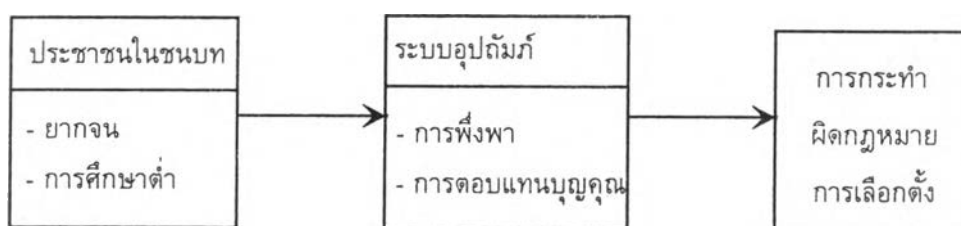
*พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้ควบคุมการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538.

*พล.ต.ต.เสรี เตมียเวส รองผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง.

พล.ต.ต.เสรี เตมียเวส กล่าวเพิ่มเติมว่า

"...อิทธิพลของสื่อต่าง ๆ ในอดีตไม่ดี คนจนในชนบทจึงคิดไม่เป็นยิ่งลำบาก อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งคราวหน้าอาจจะมีกรณี 11 ล้าน 4 แสน* นี้อีก เพราะคนไทยถูกสร้างขึ้นมาผิด ๆ คือการให้การศึกษาคนต้องให้ทั้ง พุทธศึกษา พละศึกษา จริยศึกษา ไปพร้อม ๆ กัน คือความรู้ต้องดี จิตใจต้องดี ร่างกายต้องดี แต่ในหลักสูตรตั้งแต่อนุบาล-ประถม-มัธยม พบว่า เราเน้นในเรื่องของพุทธศึกษาเป็นหลัก เกิดการแข่งขันกันสูง ในหลักสูตรวิชาเรื่อง พละศึกษา จริยศึกษา ซึ่งมีอยู่น้อย ทำให้ความมีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักแพ้ รู้จักชนะในสังคมจึงมีการกระทำผิดกฎหมายมากขึ้น..."

จากการสัมภาษณ์ของบุคคลต่าง ๆ ข้างต้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า ระบบอุปถัมภ์มีบทบาทต่อการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งจริง โดยที่ระบบอุปถัมภ์มีลักษณะของการพึ่งพาอันมีประวัติศาสตร์มาช้านาน และพบว่า กลุ่มประชาชนที่นิยมระบบอุปถัมภ์มากได้แก่ กลุ่มประชาชนในชนบท เนื่องจากปัจจัยเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับต่ำ การศึกษาไม่ดี ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างรายได้ระหว่างคนเมืองกับคนชนบท นอกจากนี้ พบว่า ประชาชนกลุ่มชนบทที่มีความยากจนจะกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งมากกว่าประชาชนกลุ่มอื่น ๆ

แผนภาพที่ 5 แสดงความสัมพันธ์ประชาชนกลุ่มชนบท กับ ระบบอุปถัมภ์ที่เอื้อต่อการกระทำผิดกฎหมาย

*พล.ต.ต.เสรี เตมียเวส เป็นผู้จับกุมคดีการซื้อขายเสียงที่จังหวัดบุรีรัมย์ที่มีของกลางเป็นพันธบัตร 120 บาทเย็บติดกันมีจำนวน 11 ล้าน 4 แสนบาท โดยคู่กรณีคือ นายเนวิน ชิดชอบ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดบุรีรัมย์ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง.

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จากสมมติฐานย่อยที่ว่า "ประชาชนผู้มีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ กับบุคคลอื่นสูง มักจะกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งในอัตราที่สูงด้วยและประชาชนกลุ่มยากจนมักจะกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งมากกว่าประชาชนกลุ่มอื่น ๆ โดยในพื้นที่ที่มีช่องว่างของรายได้ประชาชนที่แตกต่างกันมาก ก็มีการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งมากขึ้น....

จึงเป็นไปตามสมมติฐาน ประชาชนทั่วประเทศส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ระบบอุปถัมภ์สูงทั่วประเทศ โดยที่ประชาชนกลุ่มยากจน จะพบในชนบททั่วทุกภาคของประเทศ แต่ภาคที่ยากจนมากที่สุดได้แก่ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออาจกล่าวได้ว่าประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ลงคะแนนมากกว่าภาคอื่น ๆ

การศึกษาประเด็นเรื่องวัฒนธรรมทางการเมือง (political culture) ของสังคมไทย

ประเทศไทยนับตั้งแต่ปี 2475 เป็นต้นมา ประชาชนเริ่มที่จะมีความสนใจในรูปแบบการปกครองมากขึ้น เราอาจกล่าวได้ว่า เดิมทีเดียวประชาชนยังไม่สนใจการเมืองการปกครอง ไม่มีความรู้ หรือไม่สนใจการเมือง พฤติกรรมดังกล่าว อาจเรียกกันว่ามีลักษณะเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิม หรือวัฒนธรรมแบบคับแคบ (The parochial political culture) เป็นวัฒนธรรมของบุคคลที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองเลย ไม่มีการรับรู้ ไม่มีความเห็นและไม่ใส่ใจต่อระบบการเมือง ไม่คิดว่าตนเองมีความจำเป็นต้องมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยที่ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบจะพบได้ในกลุ่มคนที่ยากจนและไร้การศึกษา เป็นกลุ่มคนที่ขาดโอกาสในการรับรู้และเข้าใจบทบาทของตนต่อระบบการเมือง (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2531 : 260)

ซึ่งหากพิจารณาในยุคโลกาภิวัตน์ของประเทศไทย จากการศึกษาพฤติกรรมการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 พบว่า กลุ่มประชาชนทุกกลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาส่วนใหญ่ อยู่ณ ระดับประถมศึกษามากที่สุด

ตารางที่ 13 แสดงระดับการศึกษาส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง	อัตราร้อยละของการศึกษาระดับประถมศึกษา
ภาคตะวันออก (จ.ชลบุรี)	29.3
ภาคกลาง (จ.สิงห์บุรี)	56.8
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จ.อุบลราชธานี)	71.0
ภาคเหนือ (จ.พิษณุโลก)	46.9
ภาคใต้ (จ.นราธิวาส)	47.4

และจากการศึกษาพบว่าประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมการเลือกตั้งในระดับสูงอย่างชัดเจน กล่าวคือ ทราบวันเลือกตั้งและสถานที่เลือกตั้งของตนมากกว่าร้อยละ 90 ของประชาชนทั้งหมด ทำให้เราสามารถกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบ ไม่ค่อยจะพบในกลุ่มประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทย หรืออาจกล่าวได้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำแคบอย่างชัดเจนหากเราพิจารณาจากลักษณะของประชาชนในปัจจุบันพบว่าประชาชนส่วนใหญ่น่าจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไฟร์ฟา (The subject political culture) กล่าวคือเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจต่อระบบการเมืองโดยทั่วไปแต่ไม่สนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกกระบวนการและไม่มีความรู้สึกว่าคุณมีความหมายหรืออิทธิพลต่อระบบการเมือง บุคคลเหล่านี้จะยอมรับอำนาจรัฐเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐโดยดุษฎี (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2537 : 261)

ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไฟร์ฟาจะพบในกลุ่มคนชั้นกลาง เป็นคนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองทั่วไป แต่มีความเชื่อว่าอำนาจรัฐเป็นของผู้ปกครองประชาชนทั่วไปควรมีหน้าที่เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายเท่านั้น (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2537 : 261)

จากการศึกษาพฤติกรรมการเลือกตั้งเมื่อ 2 กรกฎาคม 2538 พบว่าบทบาทของผู้นำในพื้นที่ของประชาชนแสดงตัวเป็นหัวคะแนนมากที่สุดคือ ผู้ใหญ่บ้านและกำนันซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมีบารมีและอำนาจ ในขณะที่ประชาชนให้ความเคารพ เชื่อฟัง และปฏิบัติตาม โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นตัวแทนสำคัญของการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ลงคะแนน

ตารางที่ 14 แสดงร้อยละเจ้าหน้าที่ของรัฐแสดงตัวเป็นหัวคะแนน

พื้นที่	ในหมู่บ้านพื้นที่ของท่านผู้แสดงตัวเป็นหัวคะแนน
จังหวัดชลบุรี	ผู้ใหญ่บ้านกำนัน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.61
จังหวัดสิงห์บุรี	ผู้ใหญ่บ้านกำนัน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65.37
จังหวัดอุบลราชธานี	ผู้ใหญ่บ้านกำนัน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.63
จังหวัดพิษณุโลก	ผู้ใหญ่บ้านกำนัน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.47
จังหวัดนราธิวาส	ผู้ใหญ่บ้านกำนัน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.67

นอกจากนี้ประชาชนทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองทั่วไปอยู่ในระดับสูง กล่าวคือทราบวันเลือกตั้งและสถานที่เลือกตั้งทราบถึงผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่ามีคุณภาพเพียงใดและทราบถึงผลงานของ ส.ส. ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา

ตารางที่ 15 แสดงร้อยละของผลงานของ ส.ส. 2 ปีที่ผ่านมา และคุณภาพของผู้สมัคร ส.ส.

พื้นที่	ผลงาน ส.ส. 2 ปีที่ผ่านมา			คุณภาพของผู้สมัคร ส.ส.		
	น่าพอใจ	ไม่น่าพอใจ	ไม่รู้	มีคุณภาพ	ไม่มี	ไม่รู้
จังหวัดชลบุรี	32.8	46.5	19.1	46.6	18.0	35.4
จังหวัดสิงห์บุรี	55.7	29.8	13.1	69.7	9.1	18.1
จังหวัดอุบลราชธานี	30.3	56.0	10.9	53.8	18.5	24.2
จังหวัดพิษณุโลก	30.4	48.0	20.2	43.7	21.8	31.6
จังหวัดนราธิวาส	57.4	23.3	18.1	68.7	6.7	22.6

จากตารางข้างต้นทำให้สามารถทราบถึงพฤติกรรมของประชาชนที่แสดงออก อันเป็นการสนับสนุนว่าประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร์ฟ้าอย่างชัดเจนมากขึ้น

อย่างไรก็ตามจากสัมภาษณ์นักวิชาการคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ รองศาสตราจารย์ ดร.จรี วิจิตรวาทการ ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยว่า

"...วัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมไทยที่ยึดตัวแบบ Almond กับ Verba ในวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร์ฟ้า นั้น ไม่แน่ว่าจะ Valid แคไหน เพราะใช้ตัวแบบนี้มานาน การเมืองของระดับชนบทอาจจะยังมีส่วนอยู่มาก คนชนบทส่วนใหญ่ไม่เข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง เกรงกลัวผู้มีอำนาจ ผู้มีอิทธิพล ผู้นำในท้องถิ่น...สังคมไทยควรจะแบ่งวัฒนธรรมทางการเมืองออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มของที่มีการศึกษา มีความรู้ ก็จะมีวัฒนธรรมทางการเมืองอีกแบบหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากวัฒนธรรมทางการเมืองของคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่มีการศึกษา รายได้ต่ำ..."

จากการสัมภาษณ์ดังกล่าว วัฒนธรรมทางการเมืองของคนชนบทจึงมีลักษณะที่เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างจากประชาชนที่อยู่ในเมือง เนื่องจากประชาชนในชนบทจะระดับความการศึกษา และเศรษฐกิจที่ต่ำกว่าประชาชนในเมือง

จากการสัมภาษณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ อังรังษ์วงศ์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมไทยว่า

"...วัฒนธรรมทางการเมืองมาจากกระบวนการปลูกฝัง หรือ Socialization นี้ได้รับอิทธิพลมาจากสมัยโบราณตั้งแต่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จึงมีลักษณะแบบศักดินาผู้ปกครองมีอำนาจประชาชนไม่รู้ ไม่มีอำนาจ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลง พ.ศ. 2475 โดยคณะราษฎร ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่รู้ประชาธิปไตยคืออะไร ระบบการศึกษายังไม่ทันสมัย ประชาชนส่วนใหญ่การศึกษาต่ำ เฉลี่ย 4-5 ปีเท่านั้นเอง ไม่ค่อยมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้รับการปลูกฝังว่า

การเมืองเป็นเรื่องไม่ดี ประชาชนในชนบทมักจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบมากกว่าประชาชนในเมือง..."

จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบยังคงมีอยู่ในพื้นที่ชนบทไทยอยู่บ้าง อันเนื่องจากอิทธิพลของกระบวนการกล่อมเกลாதองศาตั้งแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิราช ประชาชนส่วนใหญ่ในชนบทเดิมที่เดี๋ยวจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบเป็นส่วนมาก

อิทธิพลของประชาธิปไตยทำให้ประชาชนตื่นตัวมากขึ้นสามารถแสดงออกถึงสิทธิ เสรีภาพภายใต้ขอบเขตของรัฐธรรมนูญจึงทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบอ่อนตัวลงได้ พัฒนาขึ้นมาเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไฟฟ้าและวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น

อย่างไรก็ตามในประเทศไทยพบว่าประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไฟฟ้ามามากกว่าในอดีต ซึ่งได้กระจายไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ เป็นผลของการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ที่ทำให้ ประชาชนมีการศึกษาดีขึ้นมีสาธารณูปโภคสาธารณูปการที่ดีปัจจัยสำคัญคือการที่ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในการเมือง การปกครองมากขึ้น อย่างไรก็ตามประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถที่จะมีลักษณะของวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมได้

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (the participant political culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองเป็นอย่างดี เห็นคุณค่าและความสำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้ เพื่อควบคุมกำกับและตรวจสอบให้ผู้ปกครองทำการปกครองเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชน (สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2537 : 261)

ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมจะพบเห็นได้ในชนชั้นกลางส่วนใหญ่ของประเทศอุตสาหกรรม หรือประเทศที่พัฒนาแล้ว ทั้งนี้ เพราะประชาชนส่วนใหญ่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง (สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2537 : 261)

ด้วยเหตุนี้ สังคมไทยจึงมีกลุ่มประชาชนบางกลุ่มเท่านั้นในสังคมไทยที่มีลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมซึ่งพบได้ในกลุ่มประชาชนมีการศึกษาดีเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองสม่ำเสมอและมีจิตสำนึกในการปกครองประชาธิปไตยในระดับที่สูง ซึ่งประชาชนกลุ่มนี้ ยังคงมีน้อยมากหากเปรียบเทียบกับกลุ่มประชาชนที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไฟฟ้า

ในความคิดของ Almond กับ Verba (1965) ได้กล่าวว่า

"...ในประเทศด้อยพัฒนาที่คุณภาพของประชาชนส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับต่ำและส่วนใหญ่ยากจน ประชาชนกลุ่มนี้ไม่สามารถที่จะเข้าใจและรู้จักถึงบทบาทของตนเองที่มีต่อระบบการเมืองเลยและมักจะถูกลูกฝังด้วยความเชื่อดั้งเดิมว่าเรื่องการปกครองเป็นเรื่องของเจ้านายทำให้ผู้ปกครองสามารถครอบงำอำนาจโดยไม่ต้องถูกตรวจสอบจากประชาชน..."

จากแนวความคิดของ Almond กับ Verba ในทัศนคติของรศ.ดร.สมบัติ อารังธัญวงศ์ ยกตัวอย่างการปลูกฝังค่านิยมของคนไทย ที่ผู้ใหญ่มักจะบอกกับลูกๆ หลาน ๆ ว่า "โตขึ้นขอให้ เป็นเจ้าคนนายคน" ลักษณะคำกล่าวนี้เป็นกรการกล่าวถึงระบบชนชั้นอย่างชัดเจน โดยเป็น กระบวนการกล่อมเกลாதงสังคม (socialization) อย่างหนึ่ง เป็นการครอบงำทางความเชื่อให้ ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นผู้ปกครอง หรือเจ้านายเท่านั้นที่สามารถเข้ามามีบทบาททางการเมืองได้ โดยที่ชนชั้นอื่นไม่สามารถเข้ายุ่งเกี่ยวได้เลย ซึ่งมีลักษณะเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ คับแคบ

ในประเทศที่กำลังพัฒนา Almond กับ Verba ได้กล่าวว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังคงยากจนและมีการศึกษาในระดับต่ำ และอิทธิพลของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบยังมีมากอยู่ อย่างไรก็ตามก็ประชาชนกลุ่มที่มีการศึกษาและระดับเศรษฐกิจและเข้าใจระบบการเมืองทั่วไป แต่ยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐเคาพและปฏิบัติตามกฎหมายไม่เข้าร่วมในกิจกรรมการเมือง ลักษณะเช่นนี้ยังคงลักษณะของวัฒนธรรมแบบไพร่ฟ้าตนเอง ซึ่งดูเหมือนจะมีความสอดคล้องกับประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศไทย

จากเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 พบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า กล่าวคือการศึกษาในเชิงปริมาณพบว่าประชาชนทราบว่าวันเลือกตั้งและสถานที่เลือกตั้งมีความรู้ความเข้าใจในผลงานของ ส.ส. ที่ผ่านมา และคุณภาพของ ส.ส. ว่ามีคุณสมบัติใด และพบว่าประชาชนยังคงถูกอิทธิพลของเจ้าหน้าที่ของรัฐระดมสรรพกำลังให้เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเลือกตั้งโดยปราศจากความตั้งใจและเห็นแก่ อามิสสินจ้างมากกว่าอุดมการณ์ทางการเมืองประชาธิปไตยที่แท้จริง และพบว่าประชาชนชนบทเป็นกลุ่มเป้าหมายของการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งมากที่สุด

การกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งภายใต้เงื่อนไข วัฒนธรรมของการเมืองแบบไพร่ฟ้าของไทย

ดังนั้น ในเรื่องของวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมไทย ผู้วิจัยมีความเห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าโดยเฉพาะประชาชนในกลุ่มชนบทที่ขาดโอกาส

ทางการศึกษา และมีเศรษฐกิจในระดับต่ำ ซึ่งพบว่า มีอยู่กระจายทุกภูมิภาคของประเทศไทยไม่แตกต่างกันมากนัก

ประชาชนในประเทศไทยส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่และมักประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ และมีรายได้ต่ำจึงเป็นประชาชนกลุ่มใหญ่ของประเทศที่มีลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า และพบว่าประชาชนในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้ามากกว่าภูมิภาคอื่นอาจกล่าวได้ว่า ประชาชนกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าอย่างแนบแน่นเห็นชัดเจนที่สุด

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าของไทยในทัศนคติของ ดร.โตม อารียา กล่าวว่า

"...มันก็มีส่วนถูกที่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้ามีการพัฒนาขึ้นมาอย่างขึ้นอยู่กับกระบวนการสร้างอารยะสังคมหรือว่า Civil Society ผมแปลว่า อารยะสังคมเริ่มมีขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเริ่มมีมากขึ้น ส่วนการเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (subject) หรือผู้ถูกปกครอง มันยังคงมีอยู่มากในสังคมชนบท..."

ในทัศนคติของ พันเอก ดร.ศุภลักษณ์ สุวรรณรัชฎ อาจารย์ประจำโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ากล่าวถึง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าของสังคมไทยว่า

"...ภาพรวมของคนไทยมีลักษณะเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองไพร่ฟ้า และมี Participation น้อย ในความเห็นของผมควรแยกออกเป็น 2 ประเด็น คือ กรุงเทพมหานครกับชนบท ส่วนนอกออกเป็นอำเภอ ผมคิดว่าในกรณีของกรุงเทพค่อนข้างจะกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งยาก ไม่ว่าจะการซื้อเสียงการใช้โหวโฝ อาจมีบ้างแต่เป็นส่วนน้อย แต่พอออกนอกเมืองจะมีความแตกต่างกัน เพราะประชาชนกลัวอิทธิพล..."

ในทัศนคติของ รศ.ดร.สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ ได้กล่าวว่า

"...ภาคใต้ ภูมิศาสตร์ช่วยเขาทำให้คนในภาคยิ่งหรือ "หัวหมอ"* เขาไม่กลัวเจ้านาย เขาไม่อด เขามีกิน ปลูกยาง ถึงเขาไม่รวยเขาก็ไม่อดตายไม่เหมือนทางภาคอีสานฝนฟ้าแล้งก็ต้องอด เขาจึงบอกว่าคนอีสานปกครองง่าย..."

*"หัวหมอ" เป็นคำกล่าวกันว่าเป็นลักษณะนิสัยประจำท้องถิ่นของประชาชนทางภาคใต้ กล่าวคือ ลักษณะนิสัยที่ไม่ยอมเสียเปรียบใคร กล้าแสดงออกอย่างแหลมคม.

ในทัศนคติของ รศ.ดร.จุรี วิจิตรวาทการ ได้แสดงความคิดเห็นว่า

"...วัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคใต้มีความเป็นท้องถิ่นนิยมสูงที่ค่อนข้างจะทำนายอำนาจ แสดงออกความคิดเห็นหรือหมดที่เราเรียก หัวหมอคือ ทำนายอำนาจ, กล้าแสดงออก เป็นส่วนที่ช่วยให้เขากล้าที่จะได้แย้งหรือขัดแย้งกับอำนาจ ลักษณะดังกล่าวนี้ไม่ใช่ subject political culture ดังนั้นโดยภาพรวมภาคใต้ subject political culture น้อยกว่าภาคอื่น ๆ"

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าของไทยในทัศนคติของ ดร.โคทม อาริยา กล่าวว่า

"... มันก็มีส่วนถูกที่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้ามีการพัฒนามาอย่างนี้อยู่ กระบวนการสร้างอารยะสังคมหรือว่า civil society ผมแปลว่า อารยะสังคมเริ่มมีขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเริ่มมีมากขึ้น ส่วนการเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (subject) หรือผู้ถูกปกครอง มันยังคงมีอยู่มากในสังคมชนบท..."

ในทัศนคติของคุณ อลงกรณ์ พลบุตร* สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเพชรบุรี ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมทางการเมืองที่เอื้อต่อการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้ง ดังนี้

"...วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยค่อนข้างที่จะเกื้อหนุนต่อการกระทำผิดกฎหมาย ชาวบ้านรับเงินจากหัวคะแนนมาหากไม่ลงคะแนนให้จะรู้สึกว่าเป็นบาป ชาวบ้านมีความเข้าใจผิด ๆ เช่น หากผู้สมัครนำเอาดินลูกรังมาถมที่ให้ในหมู่บ้านทั้งที่เป็นเรื่องผิดกฎหมาย แต่ชาวบ้านคิดว่าเป็นเรื่องส่วนรวมไม่ใช่เรื่องส่วนตัว แล้วเขาก็ลงคะแนนให้ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นของส่วนตัวหรือส่วนรวมก็เป็นสิ่งผิดกฎหมายทั้งสิ้น ทั้งผู้ให้และผู้รับ ชาวบ้านรู้ว่าผิดกฎหมายแต่ทำเป็นไม่รู้..."

จากปรากฏการณ์ข้างต้นพบว่า ลักษณะของสังคมไทยประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมการเลือกตั้งในระดับหนึ่ง แต่อิทธิพลของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า ตามทัศนะของคุณอลงกรณ์ พลบุตร มีลักษณะอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมการพึ่งพิง และวัฒนธรรมพุทธ โดยที่วัฒนธรรมทั้งสอง จากการ สัมภาษณ์คุณอลงกรณ์ พลบุตร ได้กล่าวว่า

"...วัฒนธรรมพุทธที่ต้องมีการตอบแทนบุญคุณกันระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งกับผู้ลงคะแนนเป็นเรื่องบาป บุญ คุณ โทษ ผู้ลงคะแนนรับมาแล้วอาจรู้สึกเป็นบาปด้วยซ้ำไป ถ้ารับของมาแล้วไม่ลงคะแนนให้ดังนั้น จึงเป็นวัฒนธรรมที่เกื้อหนุนของการเจริญเติบโตของการกระทำผิดกฎหมาย โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางพุทธ และวัฒนธรรมพึ่งพา ที่ต้องตอบแทนพึ่งพากัน มีอิทธิพลอย่างมากที่ทำให้ประชาชนฝ่าฝืนกฎหมายได้..."

*อลงกรณ์ พลบุตร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเพชรบุรี.

ดังนั้นในประเด็นนี้ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า จึงอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรม พุทธ และวัฒนธรรมพึ่งพา ด้วยลักษณะดังกล่าว จึงเป็นวัฒนธรรมที่เกื้อหนุนต่อการกระทำผิด กฎหมายการเลือกตั้งอีกแนวทางหนึ่ง อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมพุทธที่ว่ามันจะต้องทำการศึกษา ในงานวิจัยอื่น ๆ ต่อไปว่ามีความลึกซึ้งเพียงใด

นอกจากนี้ ในทัศนะของคุณอลงกรณ์ พลบุตร ได้กล่าวถึงกลุ่มคนต่าง ๆ ในแต่ละภาค ของประเทศไทยว่า "วัฒนธรรมทางการเมืองของแต่ละภาคไม่แตกต่างกันมากนัก มีพื้นฐานที่ เหมือน ๆ กัน ความแตกต่างอยู่ที่ระดับการศึกษาและเศรษฐกิจของประชาชนมากกว่ากลุ่มคน กรุงเทพมหานครย่อมมีวัฒนธรรมทางการเมืองแตกต่างไปจากกลุ่มคนภาคอื่น ๆ ..."

จากคำกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ในวัฒนธรรมทางการเมืองนั้นตัวแปรที่สำคัญอยู่ที่ ระดับการศึกษาและระดับรายได้เศรษฐกิจ

นอกจากนี้ คุณอลงกรณ์ พลบุตร ได้จำแนกกลุ่มประชาชนออกเป็น 4 กลุ่ม

1. กลุ่มอนุรักษนิยม
2. กลุ่มเสรีนิยม
3. กลุ่มกึ่งอนุรักษนิยมและกึ่งเสรีนิยม
4. กลุ่มสังคมนิยม

"...โดยที่ประชาชนที่อยู่กลุ่มอนุรักษนิยมย่อมที่จะยอมรับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ เดิม ๆ ใวันานๆไม่นิยมการเปลี่ยนแปลงกลุ่มเสรีนิยมเริ่มที่มองอะไรที่เป็นวิทยาศาสตร์จะมองถึง เหตุผลการเลือกผู้สมัครแต่ละคนมากกว่าเรื่องของเงินทองอาภิสสินจ้างที่นำเอามาให้ในขณะที่ กลุ่มสังคมนิยมจะปฏิเสธ มีความคิดพื้นฐานไม่ได้อยู่ในระบบพึ่งพาหรือบุญคุณ..."

ประชาชนในสังคมไทยกระจายไปอยู่ทั่วทุกภูมิภาค จึงเป็นเรื่องยากในการจัดระเบียบ ตามการจัดกลุ่มข้างต้น แต่อาจกล่าวได้ว่า กลุ่มประชาชนในชนบทมักจะมีกลุ่มอนุรักษนิยมมาก กว่าประชาชนกลุ่มในเมือง ดังนั้น ประชาชนกลุ่มอนุรักษนิยมจึงมีลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมือง แบบไพร่ฟ้าเป็นส่วนใหญ่

ในประเด็นการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้ง คุณอลงกรณ์ พลบุตร ให้ทัศนะคิดว่า

"...กลุ่มประชาชนแบบเสรีนิยมจะเริ่มมีความคิดเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น จึงรู้ว่าเขาควร จะเลือก ส.ส.อย่างไร ผู้สมัครอย่างไร การกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรก็ลดลงไปกลุ่มอนุรักษนิยมจึงเป็นกลุ่มตัวแปรผันตามอิทธิพลของเงิน กล่าวคือ เงินมากก็ จะได้ผลมาก..."

ดังนั้น กลุ่มอนุรักษ์จึงน่าจะเป็นกลุ่มที่กระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งได้มากกว่ากลุ่มคนอื่น ๆ ประชาชนผู้มีระดับการศึกษาน้อยก็มักจะเป็นกลุ่มอนุรักษ์เช่นกัน ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากเมืองหรืออยู่ในชนบท ก็มีแนวโน้มที่จะเป็นกลุ่มคนอนุรักษ์นิยมมากเช่นกัน เพราะคนในชนบทเห็นการเปลี่ยนแปลงน้อย ซึ่งก็เป็นส่วนหนึ่งของลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า

จากการสัมภาษณ์ คุณอำนาจ สุวรรณคีรี* สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงประเด็นเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยว่า

"...วัฒนธรรมต้องเป็นสิ่งที่ดึงมาจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งดังนั้นวัฒนธรรมทางการเมืองคือสิ่งที่ดึงมาทางการเมืองจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งสิ่งที่ไม่ดึงมาทางการเมือง ไม่ใช่วัฒนธรรมทางการเมือง แต่หากเป็นความไร้วัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งได้แก่ การยึดอำนาจ การรัฐประหาร การซื้อขายเสียงเป็นต้น..."

จากการสัมภาษณ์ข้างต้น ทำให้มิติของวัฒนธรรมทางการเมืองจะต้องเป็นสิ่งที่ดึงมาเท่านั้น สิ่งใดไม่ดึงมาทางการเมืองจึงเป็นเรื่องของความไร้วัฒนธรรมทางการเมือง

คุณอำนาจ สุวรรณคีรี กล่าวต่อไปว่า "...วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า เป็นวัฒนธรรมที่ควบคุมโดยผู้ปกครอง ประชาชนถูกระดม สิ่งนี้เรียกว่าเป็นความไร้ของวัฒนธรรมทางการเมือง จึงไม่ตรงกับคำว่า Culture ของฝรั่ง วัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมของพระอริยเจ้า ..."

ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า อาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะของความไร้ของวัฒนธรรมได้ หากนิยามศัพท์ตามพจนานุกรม วัฒนธรรม แปลว่า ความเจริญงอกงามธรรม คือ สิ่งดึงมา ดังนั้น วัฒนธรรมในศัพท์ภาษาไทย จึงมีความหมายเป็นเชิงบวกอย่างเดียว

คุณอำนาจ สุวรรณคีรี กล่าวต่อไปว่า "...ประชาชนมีพฤติกรรมไม่ตื่นตัวทางการเมืองและไม่สนใจทางการเมือง นั้นหมายถึง ความไร้ของวัฒนธรรมทางการเมือง..."

*อำนาจ สุวรรณคีรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสงขลา อดีตรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี.

ด้วยเหตุนี้ ด้วยลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าจึงเป็นลักษณะของความไร้ของวัฒนธรรมทางการเมือง อาจกล่าวได้ว่า ประชาชนในประเทศไทยส่วนใหญ่มีลักษณะของความไร้วัฒนธรรมทางการเมืองนั่นเอง

ในทัศนะของ ศ.สุทธีวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ กล่าวถึง วัฒนธรรมทางการเมืองไทยว่า "เราต้องดูผู้เกี่ยวข้องหรือประชาคมการเมืองของเราส่วนใหญ่เขามีพฤติกรรมติดยึดลักษณะใดบ้างที่เป็นพฤติกรรมร่วมของคนส่วนใหญ่ไม่ใช่พฤติกรรมร่วมของปัจเจกชน...ดังนั้นวัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับผู้กับคน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้สมัครรับเลือกตั้ง กับ กลุ่มประชาชนจริง ๆ "

นอกจากนี้ ศ.สุทธีวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ มีความเห็นว่า

"กลุ่มผู้รับสมัครเลือกตั้ง คือ บุคคลที่ชักนำ ให้เกิดปทัสฐาน ที่ควรจะเป็นที่ควรจะมีไม่ได้เกิดขึ้นจากกลุ่มประชาชน ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมือง คือโดยหลักประชาชนมีพฤติกรรมที่เหมาะสมที่ควรในแง่ที่จะให้อำนาจ หน้าที่ เพื่อความเป็นปกติสุขในสังคม ความเจริญในสังคม"

ดังนั้น วัฒนธรรมไทย ตามทัศนะดังกล่าว จำเป็นต้องศึกษาถึงภาพรวมทั้งหมดของระบบสังคม นอกจากนี้ในทัศนะของ ศ.สุทธีวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ กล่าวว่า

"...เราควรมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไทย ๆ จึงจะถูก เราจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบตะวันตกไม่ใช่แบบอังกฤษ แบบอเมริกา ไม่ได้ วัฒนธรรมทางการเมืองขึ้นอยู่กับผู้ที่อาสาเข้ามาทำหน้าที่ว่าถูกต้องแค่ไหน วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ตั้งถามเป็นสิ่งที่พอใจของประชากรส่วนมากที่เขาเห็นว่าเหมาะสม ตามศกยภาพของเขา เพราะฉะนั้นเราอย่าไปมองว่าวัฒนธรรมนั้นเลวหรือวัฒนธรรมนี้ไม่ดี ต้องดูความต้องการของประชาชนในสังคมนั้นว่าเขาต้องการมีพฤติกรรมอย่างไร..."

อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง ขึ้นอยู่กับเจตจำนงร่วมของประชาชนในพื้นที่นั้น เราไม่ควรแบ่งวัฒนธรรมทางการเมือง หรือนำเปรียบเทียบว่า ของใครดีกว่ากันหรือเลวกว่ากัน

ในการสัมภาษณ์ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมไทย ได้กล่าวว่า

"...วัฒนธรรมทางการเมืองไทยในรูปแบบที่ไม่ดี ดูเหมือนจะรุนแรงขึ้นเมื่อก่อนการซื้อเสียงขายสิทธิ์มีน้อย แต่ตอนหลังนักการเมืองมักใช้เงินกับประชาชนจนทำให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่ผิด ๆ ทำให้นักการเมืองที่เข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ซื้อสิทธิ์ซื้อเสียงกันเข้ามา..."

ข้อนำสังเกตุประการหนึ่ง ในขณะที่ประเทศไทยมีการพัฒนาประเทศเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นความเป็นวิทยาศาสตร์มีมากขึ้นในหมู่ชนและกลุ่มประชาชนต่าง ๆ แต่วัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยแบบที่ไม่ดีกลับมีมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มประชาชนผู้มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า และกลุ่มนักการเมืองอาชีพ ที่แสวงหาอำนาจทางการเมือง

ในทัศนคติของ พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ ในเรื่องการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กล่าวว่า

"...ผมคิดว่าข้าราชการเจ้าหน้าที่ของรัฐก็เป็นส่วนหนึ่ง ให้ประชาชนโน้มน้าวไป โดยเฉพาะข้าราชการอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่สังกัดกระทรวงมหาดไทย หรือ ครู ถ้าหากไปชักนำหาเสียงให้คนใดคนหนึ่งหรือเป็นหัวคะแนนเอง แล้วรับเงินไปแจกก็ทำให้ประชาชนสับสนเหมือนกัน ประชาชนจะเชื่อกลุ่มคนพวกนี้..."

ในประเด็นนี้ จะเห็นได้ชัดเจนว่า การกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร บังคับเงื่อนไขที่ทำให้เกิดพฤติกรรมดังกล่าวได้มากขึ้นคือ อิทธิพลจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ข้าราชการ ผู้เกี่ยวข้องกับประชาชน โดยที่ประชาชนมีความยำเกรง เชื่อฟัง และปฏิบัติตามลักษณะของการเลือกตั้งทุกครั้งที่ผ่านมา ซึ่งมีลักษณะของการที่ประชาชนถูกระดม หรือเกณฑ์ไปให้ลงคะแนนเสียง อันเป็นลักษณะของ ผู้ที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้านั่นเอง

นอกจากนี้ หากกลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐมีพฤติกรรมเป็นหัวคะแนนของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือนักการเมืองคนใดคนหนึ่งแล้ว การซื้อ-ขายเสียงก็จะทำได้ง่ายขึ้น ประชาชนก็จะรับอามิสสินจ้างได้ง่ายขึ้น ดังนั้น จึงกล่าวได้ บทบาทของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นตัวแปรตัวการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งอย่างมากประเด็นหนึ่งที่สำคัญ

พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ ได้กล่าวต่อไปว่า

"...วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า จะเกิดขึ้นหรือมีขึ้นในบางพื้นที่ของประเทศไทย ภาคใต้ดูเหมือนจะเป็นภาคที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการเมืองมากกว่าภาคอื่น ๆ ประชาชนไม่ได้หวังผลประโยชน์ทางการเงิน ผมคิดว่ามันคงอยู่ที่ค่านิยมด้วย ค่าครองชีพ เศรษฐกิจ อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของภาคใต้ที่ดีมีสูงกว่าภาคอื่น ๆ ความนึกคิด ความรู้สึกทางการเมือง คนภาคใต้มีสูงกว่าคนภาคอื่น ๆ คือ เอาใจใส่จริง ๆ เลือกผู้แทนของตัวเองด้วยการพิจารณาวิพากษ์วิจารณ์ว่าจะเลือกใคร ใครไม่ดีก็ไม่เลือก และที่สำคัญคือนิยมเลือกพรรคมากกว่าเลือกบุคคล..."

ภูมิภาคต่าง ๆ ในประเทศไทยมีความใกล้เคียงกันในด้านวัฒนธรรมทางการเมืองจะมีบางภูมิภาคโดยเฉพาะภาคใต้ที่มีลักษณะพิเศษกว่าภาคอื่น ๆ ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมือง

เมืองแบบไฟฟ้าจึงมีในภาคใต้น้อยกว่าภาคอื่น ๆ และส่งผลกระทบต่อการทำผิดกฎหมาย การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ลงคะแนนในภาคใต้จึงน้อยกว่าภาคอื่น ๆ

ในทัศนะของนักวิชาการไทย ที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องวัฒนธรรมทางการเมือง

รศ.ดร.จรี วิจิตรวาทการ ให้สัมภาษณ์ในประเด็นการทำผิดกฎหมายการเลือกตั้ง

"...เจ้าหน้าที่ของรัฐทุกแห่งมีส่วนช่วยเกื้อหนุนหรือเอื้ออำนวยให้ทำผิดกฎหมายการเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่ของรัฐวางตัวไม่เป็นกลาง เจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนร่วมในการทำผิดกฎหมาย นอกจากนี้ ดั่งดูที่กฎหมายการเลือกตั้ง ใครเป็นผู้บังคับใช้ มีความยุติธรรมหรือไม่ การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังไม่ทั่วถึงและการเลือกปฏิบัติเป็นปัญหาหนึ่งของสังคมไทย ดังนั้นกฎหมายจะไม่ศักดิ์สิทธิ์ถ้ามีการเลือกปฏิบัติ..."

กฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำเป็นที่ทุกฝ่ายต้องร่วมกันปฏิบัติอย่างจริงจังการเลือกปฏิบัติมีอาจทำให้การพัฒนาประชาธิปไตยบรรลุวัตถุประสงค์ได้ ที่ผ่านมา เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความไม่รู้ ความไม่เข้าใจกฎหมายเลือกตั้ง ทั้งผู้รับสมัครและประชาชนผู้ลงคะแนนทำให้เราอธิบายในเชิงทางการเมืองได้ว่า เป็นลักษณะของวัฒนธรรมแบบไฟฟ้า ที่ประชาชนไม่มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายเลือกตั้ง

รศ.ดร.จรี วิจิตรวาทการ ได้กล่าวถึง วัฒนธรรมทางการเมืองของแต่ละภูมิภาคว่า เข้าใจในเรื่องสิทธิและเรื่องการซื้อสิทธิขายเสียงมากกว่าบางภาค ประชาชนทางภาคใต้เป็นกลุ่มที่เข้าใจในสิทธิและมีความรู้ความเข้าใจในเมืองมากกว่าภาคอื่น เพราะว่าประการแรก สถานะทางเศรษฐกิจ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันค่อนข้างดีกว่าภาคอื่น ๆ ประการที่สอง พรรคการเมืองพรรคหนึ่งได้หยั่งรากฝังลึกลงไปแต่อดีต การมีการปลูกฝังความคิดทางการเมืองไว้นานในระดับรากหญ้า ดังนั้นชาวบ้านได้รับการกระตุ้นให้เข้าใจ ได้มีการปลูกฝังการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าภาคอื่น ในขณะที่เดียวกันประชาชนภาคใต้อีกก็มีลักษณะภูมิภาคนิยมมากกว่าภาคอื่น..."

การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองแต่ละภาค ในเชิงปริมาณเป็นเรื่องวัดกันได้ยาก สำหรับจากการสังเกตพฤติกรรมทางการเมืองโดยภาพรวมหรือแบบมหภาพแล้ว พบว่ากลุ่มประชาชนในภาคใต้เป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม มากกว่าภาคอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มประชาชนทางภาคใต้ส่วนใหญ่ยังคงมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไฟฟ้า พฤติกรรมทางการเมืองของกลุ่มประชาชนทางภาคใต้ เอื้อต่อการพัฒนาประชาธิปไตยมากกว่ากลุ่มประชาชนอื่น ๆ อันเนื่องจากปัจจัยสนับสนุนด้านโครงสร้างของเศรษฐกิจทั่วไปของประชาชนภาคใต้มีระดับสูงกว่าภาคอื่น ๆ

ในทัศนะของ คุณอำนวย สวรรณศิริ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมทางการเมืองภาคใต้ที่แตกต่างไปจากภาคอื่น ๆ ว่า

"... คนทางภาคใต้มีนิสัยรักพวกพ้อง และมีศักดิ์ศรีในตัวเอง ค่านิยมของภาคใต้จะแข็งแกร่งกว่าภาคอื่น ๆ คนทางภาคใต้มีความสนใจทางการเมืองมากกว่าประชาชนกลุ่มอื่น ๆ..."

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะของกลุ่มประชาชนทางภาคใต้ ที่มีมานานตั้งแต่สมัยโบราณ

ในทัศนคติของ พระพิศาลธรรมพาทิ (พระพยอม กัลยาโณ) (สัมภาษณ์ 14 เมษายน 2538) ได้กล่าวถึง ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองไทยกับการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้ง ดังนี้

"...เห็นด้วยกับที่ว่าคนไทยมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า วัฒนธรรมทางการเมืองของคนภาคใต้ดีกว่าภาคอื่น ๆ เพราะ ประการที่หนึ่ง เศรษฐกิจดี ประการที่สอง ระดับการศึกษาดี นอกจากนี้พรรคการเมือง โดยเฉพาะพรรคประชาธิปัตย์มีสิทธิในการให้การศึกษา (การเมือง) มาก และพรรคการเมืองคู่แข่งไม่มี พรรคบุญทุ่มไม่ได้ลงเท่าไร ไม่ใช่เพราะว่าประชาชนในพื้นที่จะวิเศษวิโส ลองมีพรรคการเมืองคู่แข่งเยอะ คนทางใต้ก็ซื้อเหมือนกัน ในขณะที่ภาคเหนือ ภาคอีสาน คู่แข่งมีเยอะ และก็อีกอย่างหนึ่งความยากจนบีบคั้น บวกกับความไม่รู้กับโทษที่เกิดในภายหลัง (กลุ่ม) คนพวกนี้เอาได้เฉพาะหน้า ผลเสียหายมากก็มองไม่ออก..."

นอกจากนี้ประเด็นวัฒนธรรมทางการเมือง ของแต่ละภาค ดร.โคทม อาริยาให้ความเห็นว่า

"...วัฒนธรรมทางการเมืองแต่ละภาคไม่เหมือนกัน ในภาคกลางความตื่นตัวทางการเมืองต่ำที่สุด ในภาคใต้คิดว่าสูงที่สุด อาจเป็นเพราะ ภาคกลางอุดมสมบูรณ์ กว่าอาจจะเป็นเหตุผลหนึ่งภาคใต้ เนื่องจากภูมิประเทศมันยาว มันก็เหมือนเป็นส่วนที่แยกออกไป ประชาชนอาจมีความรู้สึกที่ ไกลปืนเที่ยง ถูกรังแก และในประวัติศาสตร์คนภาคใต้ เขาก็ชอบ พุดชอบที่จะต่อสู้ จะยึดเหนี่ยวกันไว้... ในขณะที่ภาคอีสานเข้าใจว่า เนื่องจากความยากจน ก็มีการต่อสู้ไม่มากนัก จึงไม่ยึดเหนี่ยวกันมากนัก (ลองดูที่กบฏผีบุญ)..."

นอกจาก พันเอก ดร. ศุภลักษณ์ สุวรรณชฎ กล่าวถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของแต่ละภาคว่า

"...วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าแต่ละภาค มีความแตกต่างกันพอสมควร อย่างเช่นว่า ภาคใต้คนนิยมลงคะแนนเป็นพรรค เพราะคนไม่เลือกตัวบุคคลเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ภาคเหนือ ภาคกลาง ขึ้นอยู่กับความนิยมของกลุ่มคนนั้น ๆ ในขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะเลือกแบบกึ่งเลือกพรรคกึ่งเลือกตัวบุคคลส่วนกรุงเทพมหานครเลือกตัวบุคคลเป็นหลัก..."

ในการศึกษาของวรรณกรรม กาญจนสุวรรณ (2538) ระบุอย่างชัดเจนว่าประชาชนกลุ่มภาคใต้จะนิยมเลือกพรรคมากกว่าบุคคลเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ภาคใต้มีลักษณะเฉพาะกว่าภาคอื่น ๆ ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของวัฒนธรรมทางการเมืองของภาคใต้ที่แตกต่างจากภาคอื่นด้วย

ในทัศนะของ ศ.สุทธีวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ ประเด็นการกระทำผิดกฎหมายมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมือง

"...วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า เป็นวัฒนธรรมทั่วไปของคนไทยที่ว่าเราจะเข้าไปมีส่วนร่วมเมื่อเจ็บปวด มีความจำเป็น แค่อ้อและจากนั้นก็เฉย ๆ แล้วคอยติดตาม ใครจะได้ประโยชน์อะไร..."

หากพิจารณาให้ลึกจากสัมภาษณ์จะพบว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนไม่มีความต่อเนื่องทางการเมือง หากไม่เดือดร้อน หรือเสียผลประโยชน์ หรือต้องการรักษาสิทธิต่าง ๆ ก็จะไม่กระตือรือร้นเข้ามามีบทบาททางการเมือง และไม่สนใจการเมืองเท่าที่ควร

นอกจากนี้ ศ. สุทธีวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ ได้แสดงความคิดเห็นต่อไปว่า

"...ลักษณะที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ไม่ใช่วัฒนธรรมทางการเมือง เพราะถ้าเมื่อใดเอาบุคคลไปอยู่สูงกว่าหลักการก็ไม่ใช้วัฒนธรรม สิ่งที่เป็นวัฒนธรรมคือหลักการที่คนส่วนใหญ่ เขาเห็นว่าดีงามหรือ เหมาะควรกับกลุ่มของเขา..."

กรอบแนวความคิดของ ศ.สุทธีวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ มีความสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยค่อนข้างมาก กล่าวคือ วัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมอยู่ที่หลักการร่วมของคนส่วนใหญ่ของสังคม จึงไม่ใช่เรื่องผิดปกติ ถ้าหากวัฒนธรรมทางการเมืองของภาคต่าง ๆ ในประเทศที่มีความแตกต่างกัน เพราะมีวิถีชีวิตพื้นฐานที่แตกต่างกัน ดังนั้นการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงแตกต่างกัน

ในทัศนะของพระพิศาลธรรมพาทิ (พระพยอม กัลยาโณ) กล่าวว่าเกิดการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าว่า

"...เมื่อถึงฤดูการเลือกตั้งเท่านั้น ถึงจะมีการให้การศึกษาใหม่ให้กัน ไม่กี่วันก็จะเลือกอยู่แล้ว มันต้องมีพื้นฐาน (ความรู้ความเข้าใจการเลือกตั้ง) มาสัก 6 ปี 10 ปี..."

จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยเราขาดการเรียนรู้ทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ทำให้ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้ายังคงมีอิทธิพล อื่นจากนโยบายการให้การศึกษาที่จะให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการปกครอง สามารถนำมาปฏิบัติได้ผลการซื้อเสียงนับเป็นปรากฏการณ์ลงคะแนนเสียงดังที่สำคัญของไทยในสมัยปัจจุบัน นักสังเกตการณ์ทางการเมืองให้

ข้อสังเกตว่า เดิมนั้น การซื้อเสียงไม่ปรากฏในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทย (ชัยสิทธิ์ เฉลิมมีประเสริฐ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว , 2536: 79)

ในประเด็น วัฒนธรรมทางการเมืองไทยของแต่ละภาค ศ.สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ กล่าว

"วัฒนธรรมทางการเมืองไทย แต่ละภาค แตกต่างกันอย่างแน่นอน คือในแง่ของวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นแบบไหน ก็จะขึ้นอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล และภูมิปัญญาสะสมของท้องถิ่น อันนี้มาตลอดรวมกันเข้าไป เพราะฉะนั้นวิถีคิดพฤติกรรมของคนภาคเหนือจะตรงกับคนภาคใต้ไม่ได้ เพราะต่างปัจจัยกัน..." และจะส่งผลทำให้เกิดการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งแตกต่างกันแน่นอน..."

โดยที่ วัฒนธรรมทางการเมืองในทัศนะของ ศ.สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ จะเกี่ยวข้องกับระดับการศึกษา

"...วัฒนธรรมทางการเมืองของภาคใดที่ดีที่สุด คงเทียบเป็นภาคไม่ได้ แต่ต้องเทียบเป็นกลุ่มของผู้มีการศึกษา เพราะฉะนั้นเราจะเห็นว่า กลุ่มใดที่มีการศึกษาสูง มีความรู้ความเข้าใจของหน้าที่สูง กลุ่มนั้นย่อมที่จะมีวัฒนธรรมทางการเมืองสูง..."

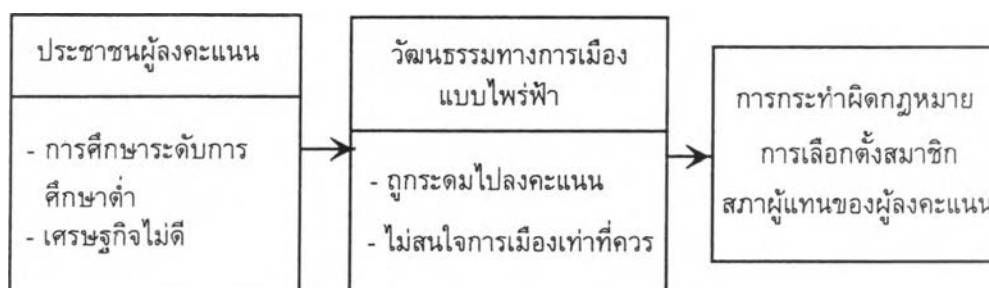
จากการสัมภาษณ์ข้างต้น การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญของการศึกษาวัฒนธรรมซึ่งจะมีคุณค่ามากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาชนในพื้นที่นั้น สำหรับประเทศไทยระดับการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบของการเรียนรู้ระบอบประชาธิปไตยของไทยยังอยู่ในระดับที่ต่ำ เป็นลักษณะของวัฒนธรรมที่ไม่พึงปรารถนานั่นเอง

จากการสัมภาษณ์ข้างต้น เป็นการสนับสนุนถึงลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าในสังคมไทย จะเป็นกลุ่มที่กระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งได้มาก โดยในพื้นที่กลุ่มประชาชนในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยปัจจัยที่ส่งเสริมทำให้เกิดการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งดังกล่าวคือ การที่พรรคการเมืองมีการแข่งขันกันสูง จึงต้องลงทุนในพื้นที่ของตนให้มาก เพื่อที่จะเอาที่นั่งให้มากที่สุด รศ.ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ กล่าวว่า พรรคการเมืองต่าง ๆ มีนโยบายเพื่อให้ได้เป็นรัฐบาล ดังนั้น จำเป็นต้องเอาชนะการเลือกตั้งทุกสนาม ทุกพื้นที่การเลือกตั้ง และทุกครั้งของการเลือกตั้ง จึงอาจกล่าวได้ว่า ด้วยเหตุนี้เองที่การกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ลงคะแนนจึงมีมากขึ้น

ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ทราบว่าการกระทำผิดกฎหมายเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย แต่ก็ยังคงฝ่าฝืนและมีการกระทำผิดในอัตราที่สูงขึ้น

เนื่องจากความล้มเหลวของการปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตยในสิ่งที่ถูกของสังคมไทยยังมีอยู่น้อยมาก การกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งจึงมีอยู่เรื่อย ๆ ในทุกพื้นที่ของประเทศ อาจ

กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า จิตสำนึกทางการเมืองของประชาชนในแต่ละภูมิภาคยังคงอยู่ในระดับที่ต่ำอยู่นั่นเอง

แผนภาพที่ 6 แสดงความสัมพันธ์ประชาชนกับวัฒนธรรมทางการเมืองที่เอื้อต่อการกระทำผิดกฎหมาย

ดังนั้น การวิจัยการกระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ลงคะแนน ในเงื่อนไขวัฒนธรรมทางการเมือง แบบไพร่ฟ้า จะพบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าของแต่ละภาคมีความแตกต่างกัน ในการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ข้างต้น ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมไทยเป็นวัฒนธรรมแบบไพร่ฟ้า โดยดูได้จากระดับการศึกษาของประชาชนเป็นหลัก กล่าวคือ ระดับการศึกษาของประชาชนในด้านความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยยังอยู่ในระดับต่ำ ทำให้เป็นปัจจัยของการเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า และพื้นที่ของแต่ละภาคมีความแตกต่างกัน ลักษณะของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าแตกต่างกันด้วย กล่าวคือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าอย่างแนบแน่นจะพบในพื้นที่ชนบทมากกว่าในเมือง ในขณะที่เดียวกันลักษณะของกลุ่มตัวอย่างแต่ละภาคมีความแตกต่างกัน จึงทำให้วัฒนธรรมทางการเมืองของแต่ละภาคแตกต่างกัน

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นกลุ่มที่มีคุณสมบัติของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้ามากที่สุด เพราะเป็นกลุ่มที่กระทำความผิดกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศมากที่สุด

สรุปผลการวิจัย

ดังนั้น จากสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้

"ประชาชนผู้มีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์สูง ผู้ซึ่งยึดมั่นในวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าอย่างแนบแน่น และมีรายได้ต่ำ มักจะเป็นกลุ่มที่กระทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งมากกว่าประชาชนกลุ่มอื่น ๆ"

จากการวิจัยพบว่า เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่จำนวนประชาชนที่สอดคล้องกับสมมติฐานข้างต้น ปัจจุบันจะพบได้ใน พื้นที่ชนบทของทุกภาคโดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ในการวิจัยพบว่า ลักษณะร่วมหรือปัจจัยร่วมที่ทำให้สมมติฐานมีความชัดเจนมากขึ้นคือ

1. ระดับการศึกษาของประชาชน
2. ระดับฐานะทางเศรษฐกิจ

โดยที่หัวข้อเรื่องระดับการศึกษาของประชาชน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระดับเรื่องวัฒนธรรมทางการเมือง กล่าวคือ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่ำ จะมีลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ และ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่หากประชาชน มีระดับการศึกษาสูงก็จะมีแนวโน้มว่าจะเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น อย่างไรก็ตามระดับการศึกษา จำเป็นต้องครอบคลุมถึงประเด็นการรู้จักสิทธิหน้าที่ของพลเมือง (duty civic) ที่มีความสอดคล้องกับการปกครองระบบประชาธิปไตยแบบไทยที่เหมาะสม

ประเด็น ระดับฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นตัวแปรสำคัญของเรื่อง ระบบอุปถัมภ์ของสังคมไทย เป็นการจำแนกผู้ได้อุปถัมภ์ คือ กลุ่มประชาชนยากจน กับผู้อุปถัมภ์ คือ กลุ่มประชาชนร่ำรวย ที่ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ในการดำรงชีพที่มีวัตถุประสงค์สร้างความพึงพอใจหรือให้ได้ผลประโยชน์ของงานเป็นที่ตั้ง

จากการศึกษาพบว่า สังคมไทยโดยส่วนใหญ่ของประเทศโดยภาพรวมแล้ว ระบบอุปถัมภ์ยังคงมีอิทธิพลอยู่สูง อย่างไรก็ตามระบบอุปถัมภ์เสมือนดาบ 2 คม ที่มีทั้งดีและไม่ดี ขึ้นอยู่กับการนำไปใช้ปฏิบัติ ภายใต้อิทธิพลที่ตีของผู้ที่นำไปใช้

ปรากฏการณ์ใหม่ที่ได้จากการศึกษาคั้งนี้คือ กลุ่มประชากรที่ไปสัมภาษณ์ มีพื้นฐานของความรู้ความเข้าใจในเรื่อง การเลือกตั้งที่แตกต่างกัน ดังนั้น การนำเสนอจึงมีลักษณะที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยได้พยายามให้ผู้สัมภาษณ์ตอบตรงประเด็นมากที่สุด จากการศึกษาพบว่า กลุ่มนักวิชาการมองวัฒนธรรมทางการเมืองไทยเริ่มที่พัฒนาจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ ไฟร์ฟ้าไปเป็นแบบกึ่งไฟร์ฟ้ากึ่งมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ภาคใต้จะมีลักษณะดังกล่าวมากกว่าภาคอื่น ๆ .